

КОНОНОВА І. Г. —

старший науковий співробітник
ДУ «Інститут медицини праці
НМАН України», канд. мед. наук

ПАПІРОВИЙ Ю. М. —

голова Всеукраїнської громадської
організації «Громадський комітет
транспортної безпеки»

РОЖКОВ А. П. — експерт із питань

пожежної та техногенної безпеки

СЕМЧУК Р. І. — начальник Головного

управління Держпраці у Київській
області

СУББОТИН В. М. — директор

ДП «Головний навчально-методичний
центр Держпраці»

ШЕВЧУК Л. В. — викладач охорони

праці навчально-курсого
комбінату «Професіонал-Фаст»

БУЦ Ю. В. — завідувач кафедри

технологій і безпеки життєдіяльності
ХНЕУ ім. С. Кузнеця, д-р. техн. наук,
професор

КОНОВАЛОВА В. П. —

шеф-редактор МСФР Охорона праці

ЕКСПЕРТНА РАДА

ДАКАЛ Н. Д. —

завідувач сектору охорони праці
Шевченківської районної в м. Києві
державної адміністрації

СТАДНЮК Н. А. — заступник директора

ДП «Головний навчально-методичний
центр Держпраці»

ТОЛСТЕНКО А. Е. —

начальник зміни оперативно-
координаційного центру
ГУ ДСНС України у м. Києві,
полковник служби
цивільного захисту

ЧЕРНЕТЕНКО О. А. —

експерт із питань охорони праці

ДОВІДНИК СПЕЦІАЛІСТА З ОХОРОНИ ПРАЦІ

№ 05
травень
2022

Працюємо попри все

Вітаю, колеги!

Як ви? Сподіваюся, що здорові та в безпеці.

Не можу вас усіх почути-побачити, але по ваших запитаннях до редакції відчуваю, як напружено ви працюєте. Переважна більшість ваших запитань — про роботу в умовах війни. Але тішить, що останнім часом все частіше з'являються запитання про звичайну, мирну роботу. Отже, підприємства продовжують або відновлюють роботу, і питання охорони праці — на порядку денному. А журнал «Довідник спеціаліста з охорони праці» завжди готовий допомогти.

Вам неодмінно стануть у пригоді головні публікації цього номера:

- зразок Інструкції з техногенної безпеки, цивільного захисту та дій у надзвичайних ситуаціях;
- стаття «Комплексні заходи з охорони праці: як розробити та впровадити».

Експерти радять, як організувати в умовах воєнного стану навчання працівників із питань ОП, атестацію робочих місць. Доки безумна росія воює з Україною, зберігається загроза радіаційної небезпеки. Тож ми всі маємо знати, як діяти. Допоможе стаття «Радіаційна небезпека: чим загрожує та як захиститися» і шпаргалка до неї.

У номері, як завжди, багато актуальних новин, рекомендацій експертів, їхніх відповідей на ваші запитання. До вас, передплатників електронної версії Довідника, інформація надходить вчасно. А от прихильники паперової версії не отримали журнал за графіком, адже забезпечити роботу друкарень і служб доставки в умовах воєнного стану не можемо. А от вихід е-журналу — **гарантуємо!**

В е-журнал уміщується більше публікацій, ніж у друкований, а зразки документів, шпаргалки, пам'ятки можна скачати. Також ви можете в зручний час переглядати наші вебіари. Так, у цьому номері вам доступні виступи наших досвідчених лекторів із тем:

- Мінно-вибухові поранення: як вберегтися самому та надати домедичну допомогу травмованим;
- Як розслідувати нещасні випадки в умовах воєнного стану.

Ми **зменшили на 50%** вартість передплати е-журналу на 6 чи 12 місяців. Щоб скористатися акційною пропозицією, не потрібно йти на пошту. Передплатіть журнал в інтернет-магазині (shop.mcfr.ua) або за телефоном 0 800 21 20 12.

Валентина КОНОВАЛОВА,
шеф-редактор МСФР Охорона праці

нове у законодавстві

- 4 **Заходи контролю під час воєнного стану хочуть скасувати**
- 4 **Профспілки пропонують змінити порядок атестації робочих місць**
- 5 **Працівники зможуть достроково оформити пенсії**
- 5 **Набрали чинності зміни до порядку огляду механізмів та устаткування підвищеної небезпеки**
- 6 **Уряд спростив реєстрацію сільгосптехніки**
- 6 **Мін'юст змінив правила діловодства**
- 7 **Законодавство про пестициди та біоциди адаптують до міжнародних вимог**
- 7 **Кабмін урегулював процес відновлення будівель і споруд, пошкоджених унаслідок війни**

офіційні роз'яснення

- 9 **Атестація робочих місць в умовах воєнного стану**
- 11 **Як зареєструвати декларацію відповідності з охорони праці**
- 11 **Які вимоги безпеки на будмайданчиках у воєнний час**
- 12 **Чи може керувати трактором чи комбайном працівник з іншою спеціальністю**

- 12 **Як оформити лікарняний та отримати допомогу з тимчасової непрацездатності під час війни**

організовуємо роботу з охорони праці

Сергій Белов

- 14 **Комплексні заходи з охорони праці: як розробити та впровадити**

Завдяки статті зможете розробити та впровадити комплексні заходи з охорони праці на вашому підприємстві. На допомогу — зразки необхідних документів. Скачайте їх, адаптуйте під ваші потреби та використовуйте в роботі

організовуємо цивільний захист

Володимир Шапінський

- 26 **Які вимоги безпеки до споруд цивільного захисту**

Колеги, сьогодні як ніколи важливо згадати про захисні споруди. У статті роз'яснимо, які вони бувають, для чого призначені та як їх улаштувати й утримувати

створюємо безпечні умови праці

Олександр Довмантович

- 34 **Експлуатуємо вантажопідіймальні крани та обладнання безпечно**

Убережіть працівників від нещасних випадків під час робіт із вантажопідіймальними кранами, підіймальними пристроями й відповідним обладнанням. У статті підкажемо, як організувати роботу та яких вимог безпеки дотримувати

Матеріали зі статей із такою позначкою безплатно скачайте на esop.mcfr.ua (за потреби отримайте демодоступ)

створюємо безпечні умови праці

Зоя Шептунова

45 Пестициди й агрохімікати: як використовувати та яких вимог безпеки дотримувати

Знатимете:

- чи необхідний дозвіл від Держпраці
- які вимоги до роботодавців і працівників
- як проводити роботи з пестицидами
- якими ЗІЗ забезпечити працівників

підключаємося про здоров'я працівників

Анатолій Рожков

52 Радіаційна небезпека: чим загрожує та як захиститися

Отримаєте шпаргалку, як діяти в разі радіаційної небезпеки.

Знатимете, як захистити органи дихання і шкіру, житло й продукти харчування від радіаційного забруднення та як знизити рівень радіації в організмі

58 Як діяти в разі радіаційної небезпеки

Шпаргалка

Володимир Ткачишин

59 Як надати домедичну допомогу за отруєння пестицидами

Як і будь-які хімікати, пестициди можуть шкідливо впливати на здоров'я, зокрема спричиняти отруєння. Підкажемо, як надати домедичну допомогу працівникам, які отруїлися цими небезпечними речовинами

запитання — відповідь

- 61 Чи можна під час воєнного стану застосовувати працю жінок на важких роботах
- 62 Чи можна під час війни проводити навчання на підприємстві
- 62 Чи всі істотні умови праці можна змінити без попередження за два місяці
- 63 Чи має роботодавець оплачувати дистанційному працівнику інтернет і мобільний зв'язок
- 64 Чи потрібна згода працівника на переїзд разом із підприємством в іншу місцевість
- 65 Які обставини становлять загрозу життю працівника, щоб перевести його на іншу роботу без згоди
- 65 Чи відновиться автоматично розмір зарплати після скасування воєнного стану

Заходи контролю під час воєнного стану хочуть скасувати

ДРС та Мінекономіки розробили законопроект, в якому пропонують увести мораторій на перевірки підприємств під час воєнного стану.

Законопроект передбачає:

- абсолютний мораторій на планові заходи контролю;
- мораторій на позапланові заходи, до яких прирівняють рейдові, інспекційні та інші види перевірок. Такий мораторій зможуть скасувати в разі загрози безпеці людей або навколишнього середовища за рішенням КМУ по всій території або на окремих її частинах;

- оперативний, спрощений та незалежний адміністративний порядок оскарження результатів позапланових заходів контролю.

У законопроекті також визначені особливості функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю) та статус розпочатих перевірок.

Відповідні зміни внесуть до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V.

Джерело: ДРС (drs.gov.ua).

Профспілки пропонують змінити порядок атестації робочих місць

Федерація професійних спілок України пропонує Мінекономіки внести зміни до Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою КМУ від 01.08.1992 № 442.

Профспілки, зокрема, пропонують продовжити період дії попередньої атестації **на 9 місяців** із дати, коли скасують режими карантину, надзвичайного або воєнного станів. Такий дозвіл нададуть підприємствам, які не мають можливості провести чергову атестацію робочих місць

у зв'язку з тим, що обмежили або припинили діяльність через запроваджені режими.

Профспілки також пропонують долучити підприємства, установи, організації та галузеві центральні органи виконавчої влади до внесення змін у списки виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятості в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.

Джерело: Федерація професійних спілок України (fpsu.org.ua).

Працівники зможуть достроково оформити пенсії

Із 30 квітня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення пенсійного законодавства» від 15.02.2022 № 2040-IX (далі — Закон № 2040).

Закон № 2040 дозволяє достроково, не більше ніж **за півтора року** до досягнення пенсійного віку, виходити на пенсію за віком особам, трудовий договір із якими роботодавець розірвав у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці, зокрема:

- ліквідацією;
- реорганізацією;
- банкрутством;
- перепрофілюванням підприємства, установи, організації;
- скороченням чисельності або штату працівників.

Такі особи можуть достроково вийти на пенсію, якщо для них відсутня придатна робота та якщо вони:

- зареєстровані в державній службі зайнятості;
- мають страховий стаж, необхідний, щоб призначити пенсію за віком у мінімальному розмірі.

Окрім того, достроково отримуватимуть пенсії матері (батьки) дітей, хворих на тяжке, рідкісне захворювання, яким не встановили інвалідність.

Закон № 2040 також установлює:

- мінімальні розміри пенсій по інвалідності військовослужбовцям;
- щорічну індексацію пенсій військовослужбовцям, держслужбовцям та іншим категоріям пенсіонерів на загальних умовах.

Джерело: БПУ (rada.gov.ua).

Набрали чинності зміни до порядку огляду механізмів та устаткування підвищеної небезпеки

Із 1 травня 2022 року набрали чинності зміни, затверджені постановою КМУ від 07.04.2021 № 319, до Порядку проведення технічного огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 26.05.2004 № 687.

Зміни, зокрема:

- оновлюють визначення експертних і спеціалізованих організацій, які проводять технічний огляд, випробування та/або експертне обстеження (технічне діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки та розподіляють сфери їхньої діяльності;

- скасовують норми щодо проведення технічних оглядів уповноваженими організаціями.

Вимоги щодо компетентності експертних і спеціалізованих організацій установлюватиме Мінекономіки.

На сьогодні розроблений проєкт акта, який установлює вимоги до експертних і спеціалізованих організацій та який перебуває на етапі погодження.

Наразі Вимоги до спеціалізованих та експертних організацій затверджені наказом Держгірпромнагляду від 03.09.2007 № 195 (далі — Наказ № 195).

Суб'єктів господарювання, які відповідають вимогам Наказу № 195, до набрання чинності на-

казом Мінекономіки, який затвердить оновлені вимоги, вважають такими, що спроможні провадити діяльність щодо огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагнос-

тування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.

Джерело: Держпраці (dsp.gov.ua).

Уряд спростив реєстрацію сільгосптехніки

Кабмін постановою «Про внесення змін до Порядку відомчої реєстрації та зняття з обліку тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів» від 12.04.2022 № 434 (далі — Порядок № 434) увів спрощену процедуру тимчасової реєстрації машин у період дії воєнного чи надзвичайного стану. Зокрема:

- перелік документів для реєстрації машин скоротили до мінімально необхідного;
- державні інспектори проводитимуть огляд машин під час реєстрації за можливості;
- головні управління Держпродспоживслужби прийматимуть заяви щодо реєстрації машин за принципом екстериторіальності.

Протягом шести місяців із дня, коли припинять або скасують воєнний чи надзвичайний стан, фізичні особи та суб'єкти господарювання зобов'язані здійснити державну реєстрацію машин відповідно до Закону України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 № 3353-XII і Порядку № 434.

Машину вважатимуть незареєстрованою, якщо:

- установленний факт обтяження машини чи подання документів, інформація в яких не відповідає відомостям відповідних державних реєстрів і баз даних під час державної реєстрації;
- машина не зареєстрована протягом шести місяців із дня, коли припинили або скасували воєнний чи надзвичайний стан.

Джерело: Урядовий портал (kmu.gov.ua).

Мін'юст змінив правила діловодства

Мін'юст наказом від 21.04.2022 № 1581/5 затвердив зміни до Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджених наказом Мін'юсту від 18.06.2015 № 1000/5 (далі — Зміни до Правил № 1000/5, Правила № 1000/5).

Документ узгоджує Правила № 1000/5 з Національним стандартом ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів», прийнятим наказом ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стан-

дартизації, сертифікації та якості» від 01.07.2020 № 144 (далі — ДСТУ 4163:2020).

Правила № 1000/5 встановлюють єдині вимоги щодо створення управлінських документів і роботи зі службовими документами, а також порядок їх архівного зберігання в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності (далі — установи). Правила № 1000/5 — це нормативно-правовий акт, який **обов'язково виконувати всім установам**.

Зміни до Правил № 1000/5 почали діяти 27 квітня 2022 року. Вони визначають, що службові документи необхідно оформлювати згідно з ДСТУ 4163:2020. Тож із цього часу всі установи

зобов'язані застосовувати ДСТУ 4163:2020, коли складатимуть управлінські документи та працюватимуть зі службовими документами.

Зміни до Правил № 1000/5 також установлюють відповідальність керівника установи за організацію діловодства та архівної справи. Контроль за оформленням документів, а також організацію діловодства та зберігання докумен-

тів у структурних підрозділах покладають на їх керівників.

Організацію діловодства в установі покладають на службу діловодства, яка розробляє інструкцію з діловодства. В інструкції регламентують питання організації діловодства в паперовій і електронній формах та затверджують її розпорядчим документом.

Джерело: ЛІГА:ЗАКОН (liga360.ligazakon.net).

Законодавство про пестициди та біоциди адаптують до міжнародних вимог

Набрало чинності розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підвищення рівня хімічної безпеки до 2026 року» від 26.04.2022 № 314-р. Документ передбачає:

- адаптацію національного законодавства до вимог міжнародного та європейського законодавства, зокрема про пестициди й біоциди;
- удосконалення законодавства про охорону здоров'я від негативного впливу хімічних речовин;
- організацію системи надання медичної допомоги у випадках порушень вимог управління хімічною безпекою та хімічними речовинами;
- удосконалення системи моніторингу хімічних речовин у компонентах навколишнього середовища;

- розроблення плану заходів щодо зменшення надходження забруднювальних речовин у компоненти навколишнього середовища;
- забезпечення науково-технічного супроводу заходів із підвищення рівня хімічної безпеки;
- зміцнення кадрового потенціалу у сфері управління хімічною безпекою і хімічними речовинами;
- підвищення рівня обізнаності населення щодо управління хімічною безпекою і хімічними речовинами.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади зобов'язані подавати Міндовкілю **щороку до 10 березня** інформацію про стан виконання затвердженого цим розпорядженням плану заходів. Цю інформацію узагальнюватимуть та подаватимуть **до 10 квітня** КМУ.

Джерело: Урядовий портал (kmu.gov.ua).

Кабмін урегулював процес відновлення будівель і споруд, пошкоджених унаслідок війни

Уряд розпочав підготовку до відновлення інфраструктури, зруйнованої та пошкодженої внаслідок збройної агресії російської федерації. Зокрема, ухвалив постанови, необхідні, щоб ор-

ганізувати роботи та провести демонтаж зруйнованих будівель і споруд.

Перша постанова «Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо лік-

відації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд» від 19.04.2022 № 473 визначає:

- порядок організації та координації виконання невідкладних робіт уповноваженими органами;
- об'єкти, що підлягають першочерговому обстеженню;
- комплекс організаційно-технічних заходів, що включають до проведення обстеження пошкоджених об'єктів;
- організацію робіт щодо аварійного демонтажу на підставі рішення регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки й надзвичайних ситуацій.

Друга постанова «Про затвердження Порядку виконання робіт з демонтажу об'єктів, пошкоджених або зруйнованих внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів» від 19.04.2022 № 474 надає механізм виконання робіт із демонтажу пошкоджених або зруйнованих будівель і споруд або їхніх частин на підставі рішень, ухвалених за результатами технічного обстеження. Зокрема, передбачає:

- підстави для розроблення проєктно-технологічної документації з демонтажу

та виконання демонтажних робіт, її замовника та розробника, а також вимоги до такої документації;

- особливості дозвільно-погоджувальних процедур для демонтажу;
- етапи робіт із демонтажу.

Також КМУ вніс зміни до Порядку затвердження проєктів будівництва і проведення їх експертизи, які спрощують процедуру експертизи проєктної документації та пришвидшують розроблення проєктів із відновлення об'єктів.

Зокрема, відповідний проєкт постанови передбачає за рішенням проєктувальника за погодженням із замовником можливість розробляти проєкти будівництва з капітального ремонту пошкоджених унаслідок воєнних дій об'єктів (незалежно від класу наслідків (відповідальності) у складі дефектного акта, пояснювальної записки та кошторисної документації. Документ визначає, що під час дії воєнного стану обов'язкової експертизі підлягають проєкти будівництва об'єктів, що споруджують із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, а також кредитів, наданих під державні гарантії, якщо їх кошторисна вартість перевищує 1 млн грн.

Джерело: Урядовий портал (kmu.gov.ua).

*Підготувала редакція журналу
«Довідник спеціаліста з охорони праці»*

Атестація робочих місць в умовах воєнного стану

Чи проводити атестацію на робочих місцях, на яких тимчасово ніхто не працює

Атестацію робочих місць за умовами праці проводять у строки, передбачені в колективному договорі, але не рідше ніж раз на п'ять років (п. 4 Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою КМУ від 01.08.1992 № 442).

Під час атестації, щоб визначити умови праці, дослідження фізичних, хімічних, біологічних, психофізіологічних факторів виробничого середовища й трудового процесу потрібно проводити в процесі роботи в характерних (типових) виробничих умовах, коли засоби колективного та індивідуального захисту справні й діють ефективно. На це вказує пункт 3.4 Методичних рекомендацій для проведення атестації робочих місць за умовами праці, затверджених постановою Мінпраці від 01.09.1992 № 41 (далі — Методичні рекомендації).

Там, де виробництво припинене, неможливо, не порушуючи вимог Методичних рекомендацій:

- провести дослідження факторів виробничого середовища;
- віднести робочі місця до категорії зі шкідливими й важкими умовами праці;
- визначити право працівників на пільги й компенсації.

Атестацію на робочих місцях, де не ведуть виробничої діяльності, не проводять. Однак після того як поновлять роботи на цих робочих місцях, необхідно провести атестацію в найкоротший строк.

Чи надавати працівникам пільги та компенсації, установлені за результатами атестації, строк дії якої закінчився

За роботу в шкідливих і важких умовах праці працівники можуть отримувати певні пільги та компенсації: пільгове пенсійне забезпечення, щорічну додаткову відпустку, доплату, скорочений робочий тиждень, молоко тощо. Які саме пільги та компенсації надавати працівникам, а також їхній розмір устанавлюють відповідно до конкретних умов праці за результатами атестації робочих місць.

Атестацію проводить атестаційна комісія у строки, передбачені в колективному договорі, але не рідше ніж раз на п'ять років. Після того як закінчився строк дії атестації, підприємство не має законних підстав, щоб продовжити надавати працівникам пільги та компенсації за шкідливі умови праці.

Водночас роботодавець може за колективним договором/угодою/трудовим договором за власні кошти встановлювати працівникам пільги та компенсації, не передбачені законодавством (ст. 7 Закону про охорону праці).

Чи штрафуватиме Держпраці за непроведення чергової атестації робочих місць

За порушення строку атестації робочих місць за умовами праці та порядку її проведення на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та грома-

дян — суб'єктів підприємницької діяльності — накладають штраф від 30 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Підстава — частина перша статті 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Торгово-промислова палата України повідомила, що військова агресія російської федерації проти України з 24 лютого 2022 року й до її офіційного закінчення є форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили). Особу, яка порушила зобов'язання, звільняють від відповідальності за його порушення, якщо вона до-

веде, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили. Так скеровує частина перша статті 617 Цивільного кодексу України.

Водночас звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання внаслідок форс-мажорних обставин не звільняє від виконання самого зобов'язання. Тож після усунення згаданих обставин особа повинна виконати всі свої зобов'язання перед іншою стороною.

Джерело: Головне управління Держпраці у Запорізькій області (zp.dsp.gov.ua).

Як зареєструвати декларацію відповідності з охорони праці

Територіальні органи Держпраці в період воєнного стану продовжують реєструвати декларації, видавати дозволи та надавати інші адміністративні послуги.

Документи на видачу дозволів, реєстрацію декларації, а також на отримання інших адміністративних послуг Держпраці потрібно подавати в паперовому вигляді через центри надання адміністративних послуг. Декларацію також можна подати в електронному вигляді

через Портал електронних сервісів Мінекономіки (my.gov.ua).

Нагадаємо, 25.03.2022 набрала чинності постанова КМУ від 24.03.2022 № 357, яка спрощує порядок видачі дозволів в умовах воєнного стану й переводить виконання окремих видів робіт та експлуатацію обладнання підвищеної небезпеки на декларативний принцип.

Джерело: Головне управління Держпраці у Запорізькій області (zp.dsp.gov.ua).

Які вимоги безпеки на будмайданчиках у воєнний час

Будівельний майданчик — це багатофункціональний виробничий об'єкт, на якому одночасно працюють декілька підрядних організацій, застосовують вантажопідіймальні механізми та іншу будівельну техніку.

Сьогодні все частіше до робіт на будмайданчиках залучають вимушених переселенців, які мають різний рівень підготовки до виконання робіт. Тому вкрай важливо провести для них навчання. Особливо актуальним є набуття працівниками практичних навичок безпечної роботи.

Зазвичай роботи в містах виконують у стиснутих умовах щільної забудови. Тому важливо неухильно дотримувати вимог проєктно-техно-

логічної документації, зокрема під час робіт підвищеної небезпеки.

На будівельних майданчиках у разі повітряної тривоги працівники повинні:

- припинити верхолазні роботи та роботи на висоті;
- зійти з риштувань і перекриттів;
- опустити вантажі та встановити вантажопідіймальні крани на захвати;
- знеструмити електроустановки;
- пройти в найбільш стійкі та захищені частини будівель — підвальні та цокольні приміщення.

Джерело: Управління Держпраці у Рівненській області (rv.dsp.gov.ua).

Чи може керувати трактором чи комбайном працівник з іншою спеціальністю

Трактором чи комбайном може керувати працівник з іншою спеціальністю, але роботодавець має узаконити статус працівника як механізатора. Тобто прийняти його на посаду за сумісництвом або укласти з ним цивільно-правову угоду на виконання певного обсягу роботи. При цьому пріоритетом має бути прийняття працівника на роботу механізатором за сумісництвом.

Своєю чергою працівник має пройти:

- медогляд та бути придатним за станом здоров'я до роботи на вказаних машинах і механізмах;

- спеціальне навчання та перевірку знань із питань охорони праці як такий, якого залучають до робіт, де є потреба в професійному доборі;
- первинний інструктаж на робочому місці та стажування під керівництвом досвідченого працівника.

Якщо результати задовільні, керівник видає наказ про допуск працівника до самостійної роботи на тракторі, комбайні тощо.

Джерело: Телеграм-канал Держпраці в Кіровоградській області (t.me/dergpraci_kr).

Як оформити лікарняний та отримати допомогу з тимчасової непрацездатності під час війни

Як оформити лікарняний

Порядок формування листків непрацездатності в умовах воєнного стану не змінився. Працівник має звернутися по медичну допомогу. І за наявності тимчасової непрацездатності лікар сформує медичний висновок в електронній системі охорони здоров'я (ЕСОЗ).

Якщо працівник — застрахована особа, включена до Реєстру застрахованих осіб, — в Електронному реєстрі листків непрацездатності сформується лікарняний. Він буде доступний працівнику та роботодавцю.

Для незастрахованих осіб лікарняні не формуються, а документом, який підтверджує факт тимчасової непрацездатності, є сформований лікарем медичний висновок.

Якщо лікар не має технічної можливості сформувати медичний висновок в ЕСОЗ, він може відкрити лікарняний у паперовій формі.

Як отримати виплату

Умови надання допомоги з тимчасової непрацездатності та тривалість її виплати не змінилися. Роботодавець зобов'язаний надавати й оплачувати застрахованим особам у разі страхового випадку відповідний вид матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг згідно із законодавством. Такі виплати можна отримати, навіть якщо роботодавець не може опрацювати документи та подати заяву-розрахунок за місцем розташування через бойові дії.

Роботодавець не несе відповідальності за затримку до закінчення обставин, якщо він не може перевіряти дані в особистому кабінеті на сайті Пенсійного фонду України з незалежних від нього причин. Відповідно — не може своєчасно розглянути документи й ухвалити рішення щодо виплати допомоги працівнику.

Після відновлення доступу до кабінету страхувальника роботодавець зобов'язаний виконати свої обов'язки щодо матеріального забезпечення.

Якщо підприємство розташоване на території, де бойові дії не ведуться, роботодавець має призначити працівнику допомогу у визначені терміни попри воєнний стан.

Щоб отримати виплати безпосередньо від Фонду соціального страхування України, варто звернутися до будь-якого його відділення.

Із собою потрібно мати документи:

- паперовий листок непрацездатності або номер е-лікарняного;

- копії 1—4, 11—16 сторінок паспорта або сторінки з відповідною інформацією іншого документа, що посвідчує особу;
- довідку про присвоєння РНОКПП (реєстраційного номера картки платника податків).

За наявності також подають інші документи, що підтверджують право на пільги, розмір заробітної плати тощо. Довідка про взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи в цьому випадку не видається, однак може бути надана за наявності.

Кошти надійдуть на спеціально відкритий поточний рахунок або особисту банківську картку.

Джерело: МОЗ (moz.gov.ua).

організовуємо роботу з охорони праці

Завдяки статті зможете розробити та впровадити комплексні заходи з охорони праці на вашому підприємстві. На допомогу — зразки необхідних документів. Скачайте їх, адаптуйте під ваші потреби та використовуйте в роботі

Сергій Белов,
спеціаліст із охорони праці,
Харків

Комплексні заходи з охорони праці: як розробити та впровадити

Для функціонування системи управління охороною праці роботодавець розробляє та реалізує комплексні заходи, щоб досягти встановлених нормативів і підвищити рівень охорони праці.

Залежно від специфіки виробництва, структури підприємства, виду діяльності та кількості працівників комплексні заходи можуть бути з фінансування, ефективності тощо. Розглянемо ці питання докладніше.

Що таке комплексні заходи

Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити дотримання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці. Так скеровує стаття 13 Закону про охорону праці.

Комплексні заходи з охорони праці — це заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам.

Де передбачити

Сторони колективного договору:

- передбачають:
 - соціальні гарантії працівникам у галузі охорони праці на рівні, не нижчому за передбачений законодавством, їхні обов'язки;
 - комплексні заходи з охорони праці;

- визначають обсяги та джерела фінансування зазначених заходів. Підстава — стаття 20 Закону про охорону праці.

Колективний договір укладають на п'ять років. А комплексні заходи практичніше затверджувати на кожен рік. Так ліпше контролювати й корегувати їх залежно від виконання і фінансування.

Порада

Урегулюйте питання щодо комплексних заходів у розділі колективного договору «Охорона праці та здоров'я працівників», де зазначте:

«Адміністрація зобов'язується виконувати комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам, які затверджуються наказом щорічно».

Що передбачити

У комплексних заходах передбачте, щоб на підприємстві:

- увідповіднювали основні фонди вимогам нормативно-правових актів із охорони праці;
- усували вплив на працівників небезпечних і шкідливих виробничих чинників або увідповіднювали їх рівень на робочих місцях вимогам нормативно-правових актів із охорони праці;
- проводили атестацію робочих місць, навчання і перевірку знань із охорони праці;
- забезпечували працівників спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту відповідно до норм, передбачених законодавством, або до норм, визначених колективним договором;
- забезпечували працівників, зайнятих на роботах із важкими та шкідливими умовами праці, лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, а також газованою солоною водою;
- проводили медичні огляди працівників, зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічний обов'язковий медичний огляд осіб віком до 21 року.

Підстава — Перелік заходів та засобів з охорони праці, затверджений постановою КМУ від 27.06.2003 № 994 (далі — Перелік).

Роз'яснення Держпраці

Витрати на питну воду, опалення та електроенергію не належать до витрат на охорону праці. Адже, наприклад, питна вода — це передусім щоденна фізіологічна потреба людини. А заходи та засоби з охорони праці мають вужчу спрямованість, оскільки їхня мета — зберегти життя, здоров'я і працездатність людини саме в процесі трудової діяльності.

Кожне підприємство може на власний розсуд вибрати заходи з Переліку з огляду на специфіку своєї роботи та **основні завдання** цих заходів:

1. Виявити причини, небезпечні й шкідливі чинники, ризики на робочих місцях, які призвели чи можуть призвести до погіршення умов праці працівників.

2. Вибрати пріоритетні завдання і напрями, що дають змогу в короткий строк, із найменшими витратами забезпечити максимально можливе поліпшення умов охорони, безпеки та гігієни праці.

3. Розробити та реалізувати соціально-економічні, організаційно-технічні, санітарно-гігієнічні й лікувально-профілактичні заходи та засоби, щоб зберегти життя, здоров'я і працездатність у процесі трудової діяльності.

Чи включати до колективного договору питання санітарного стану приміщень, вирішуйте на рівні підприємства відповідно до вимог чинного законодавства про соціальний діалог.

Як розробити

Хто розробляє

Хто розробляє комплексні заходи, залежить від специфіки та величини підприємства. Цілком логічно, щоб комплексні заходи розробляла група фахівців — робоча група. Це можуть бути:

- керівники структурних підрозділів;
- начальники дільниць;
- головні спеціалісти підприємства — головний інженер, начальник служби охорони праці, головний механік, головний енергетик, головний технолог, начальник відділу капітального будівництва та ремонту, начальник відділу цивільного захисту та пожежної безпеки тощо.

Керівником робочої групи можна призначити начальника служби охорони праці або головного інженера підприємства.

Обговоріть проєкт комплексних заходів на загальних зборах трудового колективу чи іншого представницького органу, уповноваженого колективом.

Інформаційною базою для розроблення комплексних заходів можуть слугувати:

- законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці;
- матеріали розслідування причин виробничих аварій, нещасних випадків і профзахворювань;
- результати атестації робочих місць за умовами праці;
- результати експертиз умов праці, перевірок стану умов і безпеки праці;
- акти, приписи, протоколи, накази та розпорядження органів державного нагляду за дотриманням законодавства з охорони праці;
- локальні нормативні документи з охорони та безпеки праці підприємства;
- результати всіх видів контролю посадовими особами й структурними підрозділами підприємства, а також профспілковим комітетом;

Коли розробляти

- пропозиції громадських організацій і працівників.

Затверджуйте комплексні заходи на наступний рік наприкінці року, який минає. Роботу з підготовки пропозицій щодо включення до комплексних заходів розпочинайте заздалегідь, щоб був час їх систематизувати, обговорити з вищим керівництвом і розставити пріоритети.

Розставте пріоритетність і підготуйте коротку аргументацію щодо важливості та актуальності комплексних заходів.

Враховуйте також стратегію розвитку підприємства. Підготуйте аргументи для вищого керівництва, адже саме воно виділяє необхідні кошти. Поясніть різницю «до» та «після» впровадження відповідних комплексних заходів. Як не дивно, але одним із таких аргументів можуть бути приписи органів контролю. Щоб усунути зауваження, які зазначені в приписах, керівництво виділяє кошти майже без проблем.

Який алгоритм дій

Орієнтовний алгоритм дій, коли розробляєте комплексні заходи:

1. Група фахівців/робоча група подає свої пропозиції на розгляд вищому керівництву.
2. Якщо коштів достатньо на всі заходи + сильні аргументи, комплексні заходи затверджують наказом підприємства.
3. Якщо коштів недостатньо, комплексні заходи вибирають за пріоритетністю та/або ефективністю.

Як фіксувати

Залежно від специфіки та величини підприємства відповідальною за виконання комплексних заходів має бути конкретна посадова особа — керівник структурного підрозділу.

Порада

Зазначте посаду, ім'я і прізвище в графі «Відповідальний за виконання» Комплексних заходів. Для можливих «коливань» у графі «Строк виконання» вкажіть I—II кв. або II—IV кв. тощо.

Скористайтеся зразками необхідних документів:

- наказу про затвердження комплексних заходів із охорони праці на наступний рік (див. Додаток 1);
- комплексних заходів (див. Додаток 2);
- акта про виконання комплексних заходів (див. Додаток 3);
- наказу про підсумки роботи з охорони праці за рік та основні завдання на наступний рік (див. Додаток 4).

Нагадаємо, що для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять **не менше ніж 0,5%** від фонду оплати праці за попередній рік (ч. 3 ст. 19 Закону про охорону праці).

Яка відповідальність

Якщо роботодавець не виконує нормативу витрат на охорону праці, на нього можуть накласти штраф у розмірі 25% від різниці між розрахунковою мінімальною сумою витрат у звітному періоді та фактичною сумою цих витрат за такий період. Проте максимальний розмір стягнення не може перевищувати 5% середньомісячного фонду заробітної плати за попередній рік (ч. 2—3 ст. 43 Закону про охорону праці).

Якщо підприємство в колдоговорі або Положенні про охорону праці взяло на себе підвищені зобов'язання і, наприклад, установило рівень витрат на охорону праці в розмірі не 0,5%, а 1, 2, 3 чи 5% фонду оплати праці, то все одно розмір штрафу розраховуватимуть із огляду на мінімальний показник, передбачений законом, — тобто 0,5% фонду оплати праці.

Додаток 1

**Зразок наказу про затвердження комплексних заходів
із охорони праці на наступний рік**

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«ВАША НАДІЙНА ОПОРА»
(ТОВ «ВАША НАДІЙНА ОПОРА»)**

Код ЄДРПОУ 123456789

НАКАЗ

30.12.2021

Київ

№ 136/2/22

**Про затвердження комплексних заходів
із охорони праці на 2022 рік**

На виконання вимог статті 13 Закону про охорону праці, для створення на робочих місцях у кожному структурному підрозділі умов праці відповідно до нормативно-правових актів, забезпечення дотримання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці, забезпечення функціонування системи управління охороною праці в товаристві з обмеженою відповідальністю «Ваша надійна опора» (далі — Товариство)

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів і підвищення наявного рівня охорони праці в Товаристві (додаток 1).
2. Відповідальним за виконання комплексних заходів:
 - 2.1. Своєчасно оформлювати відповідний акт згідно зі зразком (додаток 2).
 - 2.2. У разі обставин, які перешкоджають своєчасному виконанню комплексних заходів, про причини терміново доповідати мені особисто.
 - 2.3. За потреби внести доповнення до комплексних заходів протягом року затверджувати їх у встановленому в Товаристві порядку.
 - 2.4. Не рідше ніж раз на місяць на нараді з питань охорони праці доповідати про хід виконання комплексних заходів.
3. Затвердити склад комісії з перевірки виконання комплексних заходів:
 - голова комісії — відповідальний за виконання комплексних заходів;
 - члени комісії — начальник служби охорони праці, начальник відділу кадрів, начальник відділу виробничого навчання, начальник планово-економічного відділу, начальник відділу матеріально-технічного забезпечення, головний бухгалтер, головний механік та/або енергетик, головний технолог, начальник відділу капітального будівництва та ремонту, начальник відділу цивільного захисту та пожежної безпеки тощо (залежно від направленості комплексного заходу), голова профспілкового комітету (за згодою).
4. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Генеральний директор

Шевченко

Іван ШЕВЧЕНКО

Візи, відмітки про ознайомлення з наказом

Додаток 2
Зразок комплексних заходів із охорони праці

додаток 1
до наказу Товариства
від 30.12.2021 № 136 /2 /22

КОМПЛЕКСНІ ЗАХОДИ
щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища,
підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму,
професійних захворювань і аваріям на 2022 рік

№ з/п	Найменування запланованих комплексних заходів	Орієнтовна вартість, тис. грн	Ефективність запланованих комплексних заходів	Строк виконання	Відповідальний за виконання
1	2	3	4	5	6
1	Придбання і встановлення кондиціонерів у кількості 3 шт. у кімнатах приймання їжі слюсарної ділянки ремонтно-механічного цеху	50	Поліпшення мікроклімату та температурного режиму в кімнатах приймання їжі	I—II кв.	Начальник відділу матеріально-технічного забезпечення, начальник ремонтно-механічного цеху
2	Реконструкція системи опалення виробничих і службових приміщень ремонтно-механічного цеху*	200	Поліпшення мікроклімату та температурного режиму виробничих і службових приміщень ремонтно-механічного цеху	III кв.	Головний енергетик, начальник відділу матеріально-технічного забезпечення, начальник ремонтно-механічного цеху
3	Організація і проведення навчання з питань охорони праці в навчальних центрах або в галузевих навчальних центрах**	50	Підвищення рівня знань працівників із охорони праці та вивчення ліпших практик із питань охорони та безпеки праці	I—IV кв.	Начальник відділу кадрів, начальник виробничого навчання, начальник служби охорони праці
4	Реконструкція припливної системи вентиляції в транспортному цеху	100	Поліпшення мікроклімату та температурного режиму	I—II кв.	Головний енергетик, начальник відділу матеріально-технічного забезпечення, начальник транспортного цеху
5	Придбання індивідуальних шаф для спецодегу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту в побутові приміщення енергоцеху	100	Поліпшення санітарно-гігієнічних умов праці	II—III кв.	Начальник відділу матеріально-технічного забезпечення, начальник енергоцеху, начальник служби охорони праці
...	...	...	...	...	...

* У вартість можна включити розроблення і затвердження проекту системи опалення.
** Залежно від кількості працівників на підприємстві (п. 5.1, 5.3 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15; НПАОП 0.00-4.12-05).

Додаток 3

Зразок акта про виконання комплексних заходів із охорони праці

додаток 2
до наказу Товариства
від 30.12.2021 № 136/2/22

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«ВАША НАДІЙНА ОПОРА»
(ТОВ «ВАША НАДІЙНА ОПОРА»)**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Генеральний директор
Шевченко Іван ШЕВЧЕНКО
10.05.2022

А К Т11.05.2022 № 23

Київ

**Про виконання комплексних заходів
із охорони праці**

Комісія у складі:

Голови комісії: Олександра Руденка, начальника енергоцеху;

Членів комісії: Віктора Середи, начальника відділу матеріально-тех-
нічного забезпечення;
Віталія Кривоноса, начальника служби охорони праці

склала цей акт про те, що пункт 5 Комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійних захворювань і аваріям на 2022 рік, затверджених наказом Товариства від 30.12.2021 № 136/2/22, а саме: придбання індивідуальних шаф для спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту в побутові приміщення енергоцеху, виконано в повному обсязі.

На виконання цього заходу було заплановано 100 000 грн.

Фактично витрати склали 117 000 грн.

Висновки комісії: придбання індивідуальних шаф поліпшило санітарно-гігієнічні умови праці працівників енергоцеху та запобігатиме випадкам крадіжки особистих речей працівників.

Голова комісії

Руденко

Олександр РУДЕНКО

Члени комісії:

Середа

Віктор СЕРЕДА

Кривонос

Віталій КРИВОНОС

**Зразок наказу про підсумки роботи з охорони праці за рік
та основні завдання на наступний рік**

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«ВАША НАДІЙНА ОПОРА»
(ТОВ «ВАША НАДІЙНА ОПОРА»)**

Код ЄДРПОУ 123456789

Н А К А З

04.01.2022

Київ

№ 7

**Про підсумки роботи
з охорони праці за 2021 рік
та основні завдання на 2022 рік**

Підсумки роботи з питань охорони праці за 2021 рік:

1. Профілактичну роботу в товаристві з обмеженою відповідальністю «Ваша надійна опора» (далі — Товариство) проводили за такими напрямками:

- створення здорових і безпечних умов праці та здійснення заходів, передбачених колективним договором;
- організація і проведення навчання та інструктажів із питань охорони праці відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці;
- оформлення результатів навчання та інструктажів із питань охорони праці;
- дотримання вимог безпеки під час експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки — виробничого, енергетичного, вентиляційного тощо;
- дотримання вимог протипожежної безпеки в будівлях і спорудах — контроль за виконанням ухвалених рішень і приписів органів контролю;
- залучення і заохочення працівників Товариства до безпечного виконання робіт на робочих місцях;
- впровадження методів виявлення небезпек і ризиків на робочих місцях;
- своєчасне виконання актів, приписів, листів, телефонограм тощо органів контролю;
- ідентифікація небезпек і оцінка ризиків у галузі безпеки та здоров'я працівників на робочому місці.

2. Працівники служби охорони праці (СОП) спільно з головними фахівцями Товариства проводили планові та цільові перевірки стану охорони праці в структурних підрозділах Товариства, під час яких перевіряли:

- дотримання правил, норм, регламентів, положень, стандартів;
- наявність і дотримання інструкцій із охорони праці, технологічних інструкцій, карт безпеки тощо;
- стан доріг, пішохідних доріжок, території філії;
- своєчасність і якість професійної підготовки працівників Товариства;
- технічний стан устаткування і механізмів;

Продовження Додатка 4

- безпечна експлуатація обладнання, що працює під тиском; вантажопідіймальних кранів, підіймальних пристроїв і відповідного обладнання;
- виконання комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійних захворювань і аваріям.

3. Працівників Товариства безплатно забезпечують спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту (ЗІЗ).

Відповідно до статті 166 Кодексу законів про працю України (далі — КЗпП) на роботах зі шкідливими умовами праці працівникам Товариства видають безплатно за встановленими нормами молоко або інші рівноцінні харчові продукти.

Відповідно до статті 165 КЗпП на роботах, пов'язаних із забрудненнями, працівникам Товариства видають безплатно за встановленими нормами мийні та знежелювальні засоби.

За усіма джерелами фінансування на охорону праці за 2021 рік витрачено 2 млн 469 тис. грн, що становить 4,7% від фонду оплати праці за попередній рік.

4. Основні показники травматизму та профілактичної роботи з охорони праці й безпеки виробництва за 2021 рік у Товаристві становлять:

Кількість нещасних випадків:	12
із них групових	немає
зі смертельним наслідком	немає
Коефіцієнт частоти	24
Коефіцієнт тяжкості	7,8

На підставі викладеного вище та на виконання Закону про охорону праці, з метою створити здорові й безпечні умови праці, запобігти виробничому травматизму, дотримати норм і правил протипожежної безпеки, для організації правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, щоб запобігти нещасним випадкам, професійним захворюванням та аваріям на виробництві,

НАКАЗУЮ:

1. Керівникам структурних підрозділів Товариства:

1.1. Забезпечити якісне й своєчасне проведення навчання та інструктажів із питань охорони праці.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.2. Сформувавати плани-графіки проведення навчання і перевірки знань із питань охорони праці працівників підрозділу.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.3. Навчання і перевірку знань із питань охорони праці провести як за основною професією, так і за професіями, що суміщуються.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.4. Затвердити розпорядженням по підрозділу склад комісії з перевірки знань із питань охорони праці.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.5. Організувати перегляд інструкцій із охорони праці за професіями та видами робіт.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.6. Організувати проведення періодичних медичних оглядів працівників певних категорій.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.7. Розпорядженням по підпорядкованому підрозділу затвердити графіки перевірок стану охорони праці.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.8. Контролювати своєчасність розроблення і перегляду технологічної та експлуатаційної документації, інструкцій із охорони праці, програм спеціального навчання відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, стандартів Товариства.

Строк виконання — протягом 2022 року.

1.9. Проаналізувати стан профілактичної роботи з охорони праці в підпорядкованих підрозділах із урахуванням виявлених порушень і розробити заходи щодо їх усунення та недопущення у майбутньому.

Строк виконання — _____ 2022 р.

1.10. Під час робіт на території підпорядкованого підрозділу підрядними організаціями взяти під особистий контроль:

- повноту розробленої нормативно-технічної документації з охорони праці — проекти організації робіт, проекти виконання робіт, технологічні карти тощо;
- використання ЗІЗ виконавцями робіт;
- проходження виконавцями робіт навчання з питань охорони праці за професіями та видами виконуваних робіт.

1.11. Проекти відповідей на акти, приписи, листи, факсограми тощо органів контролю з питань охорони та безпеки праці направляти для перевірки до СОП.

Строк виконання — протягом 2022 року.

2. Начальнику служби охорони праці Кривоносу Віталію:

2.1. Розглянути на нараді підсумки роботи з охорони та безпеки праці за 2021 рік і завдання по цій роботі в структурних підрозділах Товариства на 2022 рік.

Строк виконання — _____ 2022 р.

2.2. Забезпечити постійний відомчий контроль за дотриманням законодавчих і нормативно-правових актів із охорони праці працівниками підрядних організацій під час експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.

Строк виконання — _____ 2022 р.

3. Головному механіку Товариства Мироненку Олександру:

3.1. Забезпечити проведення технічного огляду, випробування, експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки відповідно до Порядку проведення огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 26.05.2004 № 687.

Строк виконання — протягом 2022 року.

Закінчення Додатка 4

3.2. Забезпечити виконання поточних і капітальних ремонтів технологічного, механічного, енергетичного та транспортного обладнання відповідно до вимог нормативних документів.

Строк виконання — протягом 2022 року.

4. Начальнику відділу капітального будівництва та ремонту Першинчуку Віталію забезпечити виконання поточних і капітальних ремонтів будівель та споруд.

Строк виконання — протягом 2022 року.

5. Начальнику відділу цивільного захисту та пожежної безпеки Кучеренку Сергію забезпечити встановлення автоматичного пожежогасіння та автоматичної пожежної сигналізації на пожежонебезпечних об'єктах, їх працездатність і обслуговування спеціалізованими організаціями.

Строк виконання — _____ 2022 р.

6. Затвердити комплексні заходи з досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2022 рік.

7. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Генеральний директор

Мевченко

Іван ШЕВЧЕНКО

Візи, відмітки про ознайомлення з наказом

організовуємо цивільний захист

Колеги, сьогодні як ніколи важливо згадати про захисні споруди. У статті роз'яснимо, які вони бувають, для чого призначені та як їх улаштувати й утримувати

Володимир Шапінський,
експерт із охорони праці, Київ

Які вимоги безпеки до споруд цивільного захисту

Щоб убезпечити людей від надзвичайних ситуацій у мирний час і засобів ураження в особливий період, улаштуйте на підприємстві споруди цивільного захисту (ЦЗ).

Нормативне регулювання

Суб'єкти господарювання зобов'язані дотримувати вимог законодавства щодо створення, зберігання, утримання, використання та реконструкції захисних споруд ЦЗ. Підстава — пункт 15 частини першої статті 20 Кодексу цивільного захисту України (КЦЗ).

Захисні споруди цивільного захисту — інженерні споруди, призначені для захисту населення від впливу небезпечних чинників, що виникають унаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів. Так визначають цей термін пункт 14 частини першої статті 2 КЦЗ та пункт 3.1 ДБН А.3.1-9:2015 «Захисні споруди цивільного захисту. Експлуатаційна придатність закінчених будівництвом об'єктів».

Як створити, утримувати фонд захисних споруд і вести його облік, використовувати захисні споруди в мирний час, визначають документи, затверджені постановою КМУ «Деякі питання використання захисних споруд цивільного захисту» від 10.03.2017 № 138 (далі — Постанова № 138):

- Порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку (далі — Порядок № 138);
- Порядок використання у мирний час захисних споруд цивільного захисту для господарських, культурних і побутових потреб.

Нормативні документи, що конкретизують організацію експлуатації захисних споруд, затверджені наказом МВС від 09.07.2018 № 579:

- Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту (далі — Вимоги утримання № 579);
- Вимоги щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту (далі — Вимоги обліку № 579);
- Вимоги щодо визначення критеріїв неможливості подальшого утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, оформлення документів, що підтверджують таку неможливість.

Класифікація захисних споруд

До захисних споруд як основного засобу колективного захисту населення належать:

- сховища;
- протирадіаційні укриття;
- споруди подвійного призначення і найпростіші укриття;
- швидкоспоруджувані захисні споруди.

Сховища

Сховище — герметична споруда для захисту людей, у якій протягом певного часу створюються умови, що унеможливають вплив на них небезпечних чинників, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних дій і терористичних актів.

Укриттю у сховищах підлягають:

- працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій ЦЗ і розташованих у зонах можливих значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність в особливий період;
- персонал атомних електростанцій, інших ядерних установок і працівники суб'єктів господарювання, які забезпечують функціонування таких станцій/установок;
- працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до категорії особливої важливості ЦЗ і розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів, а також працівники чергового персоналу суб'єктів господарювання, які забезпечують життєдіяльність міст, віднесених до відповідних груп ЦЗ;
- хворі, медичний та обслуговувальний персонал закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), які не підлягають евакуації або не можуть бути евакуйовані в безпечне місце.

Підстава — частина третя статті 32 КЦЗ.

Протирадіаційні укриття

Протирадіаційне укриття — негерметична споруда для захисту людей, у якій створені умови, що унеможливають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості.

Укриттю у протирадіаційних укриттях підлягають:

- працівники суб'єктів господарювання, віднесених до першої і другої категорій ЦЗ та розташованих за межами зон можливих

Споруди подвійного
призначення і найпростіші
укриття

Швидкосторуджувані
захисні споруди

значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність у воєнний час;

- працівники суб'єктів господарювання, розташованих у зонах можливих руйнувань, небезпечного й значного радіоактивного забруднення навколо атомних електростанцій;
- населення міст, не віднесених до груп ЦЗ, та інших населених пунктів, а також населення, евакуйоване з міст, віднесених до груп ЦЗ і зон можливих значних руйнувань;
- хворі, медичний та обслуговувальний персонал ЗОЗ, розташованих за межами зон можливих значних руйнувань міст, віднесених до груп ЦЗ, і суб'єктів господарювання, віднесених до категорій ЦЗ, а також ЗОЗ, які продовжують свою діяльність у воєнний час.

Підстава — частина третя статті 32 КЦЗ.

Споруда подвійного призначення — наземна або підземна споруда, яку можна використовувати за основним функціональним призначенням і для захисту населення.

Найпростіше укриття — фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей.

Споруди подвійного призначення і найпростіші укриття використовують для захисту людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Швидкосторуджувана захисна споруда — захисна споруда, яку зводять зі спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період.

У швидкосторуджуваних захисних спорудах, найпростіших укриттях і спорудах подвійного призначення укриттю підлягає населення міст, віднесених до груп ЦЗ, яке не підлягає евакуації у безпечне місце, а також інших населених пунктів.

Улаштування

Вимоги до улаштування захисних споруд передбачають нормативні документи, наведені в *Таблиці 1*.

Таблиця 1

Захисні споруди в будівлях і спорудах різного призначення

Нормативний документ	Вимоги
ДБН В.2.2-10-2001 «Будинки і споруди. Заклади охорони здоров'я»	У санітарно-профілактичних закладах має бути кімната цивільної оборони площею не менше ніж 12 м ² (табл. Т.1 дод. Т)
	У стаціонарах лікарень і диспансерів, пологових будинків має бути приміщення начштабу цивільної оборони площею не менше ніж 10 м ² (табл. К.13 дод. К)

Закінчення Таблиці 1

Нормативний документ	Вимоги
	На станціях/підстанціях швидкої медичної допомоги має бути кабінет заступника головного лікаря із цивільної оборони площею не менше ніж 12 м ² (табл. Н.1 дод. Н). На підстанціях швидкої і невідкладної медичної допомоги такий кабінет не передбачений
	Складські приміщення для зберігання обладнання і майна цивільної оборони входять до Переліку приміщень закладів охорони здоров'я, які обладнуються засобами автоматичної охоронної сигналізації (табл. Ж.1 дод. Ж)
ДБН В.2.2-9:2018 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення», ДБН В.2.2-15:2019 «Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення»	У складі громадських/житлових будинків і споруд передбачені споруди ЦЗ або споруди подвійного призначення згідно з КЦЗ, ДБН В.1.2-4:2019 «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту» та ДБН В.2.2.5-97 «Будинки і споруди. Захисні споруди цивільної оборони». Коли проєктують захисні споруди, за винятком тих, що мають бути в постійній готовності до використання за призначенням, враховують використання таких споруд у мирний час для господарських, культурних і побутових потреб. Під час проєктування захисних споруд/споруд подвійного призначення враховують вимоги ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» щодо доступності й передбачення у таких спорудах не менше ніж 10% місць для осіб із інвалідністю та маломобільних груп населення
ДБН В.2.2-13-2003 «Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди»	Необхідність влаштувати захисні споруди цивільної оборони у спортивних і фізкультурно-оздоровчих будинках і спорудах визначають у завданні на проєктування за погодженням зі штабом цивільної оборони. А проєктують їх відповідно до ДБН В.2.2.5-97 (п. 1.5)

Як проєктувати, будувати, пристосовувати та розміщувати захисні споруди й об'єкти подвійного призначення, регламентують ДБН В.2.2.5-97. Як визначати експлуатаційну придатність закінчених будівництвом захисних споруд цивільного призначення — ДБН А.3.1-9:2015.

Щоб розв'язати питання щодо укриття населення у захисних спорудах, органи виконавчої влади та суб'єкти господарювання створюють **фонд таких споруд**.

Не підлягають приватизації захисні споруди державної та комунальної власності (ч. 12 ст. 32 КЦЗ).

Як утримувати та експлуатувати захисні споруди, визначають Вимоги утримання № 579.

Загальні вимоги до організації техногенної безпеки як складової ЦЗ на підприємствах, в установах, організаціях і на небезпечних територіях регламентує розділ V Правил техногенної безпеки, затверджених наказом МВС від 05.11.2018 № 879 (далі — Правила № 879).

Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд конкретизує центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ. Контроль за готовністю захисних споруд до використання за призначенням забезпечує цен-

тральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, спільно з відповідними органами та підрозділами ЦЗ, місцевими органами влади.

Статус захисної споруди, її основні технічні характеристики визначають:

- у **паспорті** захисної споруди ЦЗ — за формою згідно з додатком 2 до Вимог обліку № 579;
- **обліковій картці** захисної споруди ЦЗ — за формою згідно з додатком 3 до Вимог обліку № 579.

Паспорт сховища підписує керівник організації з експлуатації та представник підрозділу з питань ЦЗ місцевих органів влади.

Утримання

Захисні споруди мають бути готовими до укриття працівників відповідно до Постанови № 138 (гл. 5 розд. V Правил № 879).

Фонд захисних споруд утримують у готовності до використання за призначенням їх балансоутримувачі. Якщо одну захисну споруду використовують кілька суб'єктів господарювання, вони беруть участь в її утриманні відповідно до договорів, які уклали з балансоутримувачем захисної споруди.

Конкретний строк приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням* зазначають у паспорті захисної споруди, а саме:

- **не більше ніж 12 год** — для захисних споруд, призначених для укриття працівників (персоналу, найбільшої працюючої зміни) суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій ЦЗ;
- **не більше ніж 24 год** — для інших захисних споруд, споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів.

Підстава — пункт 10 Порядку № 138.

* Виняток — споруди, що відповідно до законодавства мають перебувати в постійній готовності.

ВИ МАЄТЕ ЦЕ ЗНАТИ

Де заборонено влаштовувати захисні споруди

- Під виробничими та складськими приміщеннями, у яких розташовані резервуари з хімічно шкідливими рідинами, печі з розплавленими металами або інші речовини, небезпечні для персоналу, який переховується
- У приміщеннях, у яких є магістральні транзитні газо-, тепло- та водопроводи, якщо немає можливості

двостороннього їх відключення, а також вводи електричної енергії високої напруги

- На схилах, які піддаються зсувам або іншим геологічним процесам, а також на територіях із виробками
- Ближче ніж 30 м від сховищ або складів із горючими матеріалами

п. 1.17 ДБН В.2.2.5-97

Суб'єкти господарювання, що утримують захисні споруди, незалежно від форм власності та господарювання призначають відповідальних осіб. Ці особи контролюють, чи правильно утримують приміщення,

зберігають захисні пристрої та інженерно-технічне обладнання захисних споруд.

У процесі утримання захисних споруд у мирний час забезпечте, щоб на підприємстві:

- вели відповідну документацію;
- контролювали, чи правильно утримують приміщення, зберігають захисні пристрої та інженерно-технічне обладнання захисних споруд;

- обслуговували та ремонтували захисні споруди;
- дотримували протипожежних вимог;
- підтримували захисні споруди в постійній готовності, щоб прийняти осіб, що укриваються;
- розробляли функціональні обов'язки для персоналу з обслуговування захисних споруд;
- проводили комплексні перевірки, спеціальні та планові огляди захисних споруд.

У темну пору доби вхід до захисної споруди освітлюйте. Входи до захисної споруди забезпечують постійний доступ усередину приміщень сховища.

Підходи до захисної споруди позначте показниками напрямків руху до них. Підходи до зовнішніх дверей очищайте від сміття, а в зимовий період — від снігу та льоду.

Біля вхідних дверей до захисної споруди вивісіть табличку розміром 60х50 см. Зазначте на ній:

- номер споруди;
- балансоутримувача;
- місця зберігання ключів;
- особу, відповідальну за утримання та експлуатацію сховища в мирний час, її місце перебування і номер телефону.

У нічний час таблички позначення захисної споруди та входи мають бути освітлені або дубльовані світловими показниками (п. 4 розд. II; дод. 1 до Вимог утримання № 579).

До огорожувальних конструкцій захисних споруд належать:

- перекриття (покриття);
- стіни;
- підлога;
- двері та ставні.

Огорожувальні конструкції розраховують на навантаження, що значно перевищують тимчасові й постійні. Тому **основне призна-**

У захисній споруді заборонено:

- перепланувати приміщення, улаштувати отвори або прорізи в огорожувальних конструкціях і здійснювати не передбачений проєктом демонтаж обладнання
- фарбувати гумові вироби незалежно від їх призначення
- використовувати для систем освітлення люмінесцентні лампи

Входи та підходи
до захисної споруди

Огорожувальні
конструкції

чення огорожувальних конструкцій у разі надзвичайної ситуації — витримувати тиск ударної хвилі, забезпечувати захист від високих температур під час пожеж тощо.

Вагому роль відіграє герметичність огорожувальної конструкції. Герметичності цим конструкціям надають:

- щільність застосовуваних матеріалів;
- зашпаровування місць примикання дверей, люків, ставень, а також місць проходження через стіни введів і випусків інженерних мереж та комунікацій.

Не встановлюйте на прямках вікон підвальних і цокольних приміщень незнімні металеві ґрати та не закладайте цеглою віконні отвори.

Зашпаруйте тріщини, що часто з'являються в огорожувальних конструкціях цокольних і підвальних приміщень, із огляду на особливості їх експлуатації.

Гідроізоляція

Гідроізоляція призначена убезпечити захисну споруду від поверхневих і ґрунтових вод, а головне — не допускати затоплення після впливу засобів ураження. Тому до гідроізоляційних матеріалів для захисних споруд ставлять вимоги, як-от:

- пластичність;
- міцність;
- водо- й паронепроникність;
- максимальне відносне подовження.

Найпростіший засіб гідроізоляції — накласти руберойд.

Порада

Зробіть ретельну гідроізоляцію в місцях, де перетинаються огорожувальні конструкції з трубопроводами, кабелями та закладними деталями.

Застосовуйте найпростіші ефективні заходи, щоб швидко відвести дощові води:

- асфальтуйте прилеглу до захисної споруди територію;
- зробіть вимощування по периметру будівлі;
- улаштуйте водостічні труби й водовідвідні лотки.

Завдяки гідроізоляції значно подовжується строк служби будівель, зокрема й захисних споруд.

Замки від дверей

Замки від дверей та інших приміщень захисних споруд мають бути в **двох екземплярах**. Один екземпляр зберігає в опечатаному вигляді посадова особа, місце проживання і телефон якої зазначте на вхідній табличці. Другий — відповідальна особа.

На дверних полотнах укажіть напрямки закриття та відкриття клинових затворів і штурвалів. Сальникові затвори заповніть сальниковою

набивкою. Захисну споруду забезпечте телефонним зв'язком із диспетчерською службою та репродуктором, підключеним до районної або місцевої радіотрансляційної мережі.

Аптечка

Захисні споруди оснастять аптечкою. Перелік лікарських засобів та медичних виробів для укомплектування запасів медичного майна в захисних спорудах дивіться у *Таблиці 2*.

Таблиця 2

**Аптечка колективна — опис № 1
(орієнтовний перелік на 100—150 осіб)**

№ з/п	Найменування майна	Одиниця виміру	Кількість
Лікарські засоби			
1	Аміак, 10% розчин, 100 мл	фл.	1
2	Метамізол натрію, табл. по 0,5 г № 10	уп.	3
3	Каптоприл, табл. по 25 мг № 10	уп.	2
4	Дротаверин, табл. по 40 мг № 10	уп.	1
5	Ацетамінофен (парацетамол), табл. по 0,5 г № 12 (10)	уп.	2
6	Лоперамід, табл. по 2 мг № 10	уп.	3
7	Вугілля активоване, табл. по 0,25 г № 10	уп.	10
8	Кислота ацетилсаліцилова, табл. по 0,5 г № 10	уп.	1
9	Хлоргексидин, 0,05% розчин, 100 мл	фл.	1
10	Настойка валеріани, 25 (30) мл	фл.	1
11	Нітрогліцерин, табл. по 0,5 мг № 40	уп.	1
12	Повідон-йоду, 10% розчин, 100 мл	фл.	1
13	Сульфацил натрію, 30% розчин, 10 мл	фл.	2
Перев'язувальні засоби			
1	Серветки марлеві стерильні 16 см × 14 см № 5	шт.	20
2	Бинт марлевий медичний стерильний 5 м × 10 см	шт.	3
3	Пакет перев'язувальний індивідуальний стерильний	шт.	2
4	Лейкопластир катушковий 2 см × 5 м	шт.	1
5	Бинт еластичний медичний 10 см × 2 м	шт.	1
6	Косинка медична перев'язувальна	шт.	2
Медичні вироби			
1	Джгут кровоспинний	шт.	1
2	Склянка для приймання ліків	шт.	1
3	Термометр медичний безртутний	шт.	2
4	Термоковдра	шт.	2
5	Рукавички разові медичні оглядові нестерильні нітрилові	шт.	10

Примітка. Наведено згідно з додатком 21 до Вимог утримання № 579.

Про те, як поводитися в укриттях під час воєнного стану, ми писали в попередньому номері журналу (див. с. 28).

створюємо безпечні умови праці

Убережіть працівників від нещасних випадків під час робіт із вантажопідіймальними кранами, підіймальними пристроями й відповідним обладнанням. У статті підкажемо, як організувати роботу та яких вимог безпеки дотримувати

Олександр Довмантович,
інженер із охорони праці
ТОВ «МЦФЕР-Україна»

Експлуатуємо вантажопідіймальні крани та обладнання безпечно

Експлуатація вантажопідіймальних кранів і машин — один із найбільш небезпечних технологічних процесів, зокрема в галузі будівництва. З'ясуємо, як безпечно організувати роботу працівників.

Якими документами керуватися

Основні вимоги безпеки під час робіт із монтажу, демонтажу, ремонту, модифікації вантажопідіймальних кранів, а також під час вантажно-розвантажувальних робіт визначають Правила охорони праці під час експлуатації вантажопідіймальних кранів, підіймальних пристроїв і відповідного обладнання, затверджені наказом Мінсоцполітики від 19.01.2018 № 62; НПАОП 0.00-1.80-18 (далі — Правила № 62).

Які ще нормативні документи регламентують експлуатацію вантажопідіймальних кранів і обладнання, дивіться у *Додатку*.

Порада

Під час експлуатації кранів також керуйтеся:

- документацією заводу-виробника обладнання;
- проектами виконання робіт (ПВР), розробленими з урахуванням конкретних місцевих умов та щільності об'єктів забудови.

Які дозвільні документи оформити

Вантажно-розвантажувальні роботи за допомогою машин і механізмів належать до робіт підвищеної небезпеки (п. 101 Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15).

Виконуйте роботи підвищеної небезпеки та експлуатуйте машини, механізми, устаткування підвищеної небезпеки відповідно до вимог статті 21 Закону про охорону праці (п. 4 гл. 1 розд. I Правил № 62).

Нормативні документи, що регламентують експлуатацію вантажопідіймальних кранів і обладнання

Вимоги безпеки під час експлуатації вантажопідіймальних кранів і обладнання визначають:

- Правила охорони праці під час вантажно-розвантажувальних робіт, затверджені наказом Міненерговугілля від 19.01.2015 № 21 (НПАОП 0.00-1.75-15);
- Правила охорони праці під час виконання робіт на висоті, затверджені наказом Держгірпромнагляду від 27.03.2007 № 62 (НПАОП 0.00-1.15-07);
- ДБН А.3.2-2-2009 «Система стандартів безпеки праці. Охорона праці і промислова безпека у будівництві. Основні положення»;
- Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів, затверджені наказом Держнаглядохоронпраці від 09.01.1998 № 4 (НПАОП 40.1-1.21-98);
- Правила безпечної експлуатації електроустановок, затверджені наказом Держнаглядохоронпраці від 06.10.1997 № 257 (НПАОП 40.1-1.01-97);
- Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників, затверджені наказом МНС від 25.01.2012 № 67 (НПАОП 0.00-7.11-12);
- Правила охорони праці під час роботи з інструментом та пристроями, затверджені наказом Міненерговугілля від 19.12.2013 № 966 (НПАОП 0.00-1.71-13);
- Мінімальні вимоги безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці, затверджені наказом Мінсоцполітики від 29.11.2018 № 1804 (НПАОП 0.00-7.17-18);
- Мінімальні вимоги з охорони праці на тимчасових або мобільних будівельних майданчиках, затверджені наказом Мінсоцполітики від 23.06.2017 № 1050 (НПАОП 45.2-7.03-17).

Вимоги безпеки під час експлуатації підіймальних робочих платформ для переміщення вантажів визначають:

- стаціонарні платформи:
 - за наявності не більше ніж два фіксованих обслуговувальних майданчики — ДСТУ EN 1570-1:2018 «Вимоги щодо безпеки для підіймальних платформ. Частина 1. Платформи, що обслуговують до двох стаціонарних площадок»;
 - за наявності понад два обслуговувальних майданчики та вертикальної швидкості переміщення вантажу не більше ніж 0,15 м/с — ДСТУ EN 1570-2:2017 «Вимоги щодо безпеки для підіймальних платформ. Частина 2. Підіймальні платформи, що обслуговують більше ніж два стаціонарні майданчики будівлі, для підіймання вантажів з вертикальною швидкістю руху не більше ніж 0,15 м/с» та ДСТУ ISO 16369:2009 «Підйомники робочих платформ. Щогловий підйомник робочих платформ. Загальні технічні вимоги та методи випробування»;
- мобільні платформи:
 - ДСТУ EN 280:2016 «Робочі платформи (риштування) пересувні підіймальні. Проектні розрахунки, критерії стійкості, конструкція, безпека, перевірки та випробування»;
 - ДСТУ ISO 16368:2010 «Мобільні підйомачі робочих платформ. Розрахунок конструкції, вимоги щодо безпеки та методи випробування»;
 - ДСТУ ISO 18893:2007 «Підйомники робочих платформ мобільні. Вимоги безпеки, огляди, технічне обслуговування і експлуатація».

Роботодавець зобов'язаний **отримати дозвіл** від Держпраці:

- на проведення монтажу, демонтажу, налагодження, ремонту, технічного обслуговування, реконструкції вантажопідіймальних кранів і машин (п. 11 гр. А дод. 2 до Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 26.10.2011 № 1107);

- на застосування вантажопідіймальних кранів і машин (п. 7 гр. А Переліку машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 03.02.2021 № 77).

Устаткування для підймання людей або людей і вантажів, зокрема таке, де є ризик впасти з висоти понад 3 м, входить до Переліку типів машин, до яких застосовується процедура оцінки відповідності машини вимогам Технічного регламенту безпеки машин. Підстава — пункт 17 додатка 9 до Технічного регламенту безпеки машин, затвердженого постановою КМУ від 30.01.2013 № 62.

Які обов'язки роботодавця і працівників

Підприємства, які експлуатують вантажопідіймальні крани, підіймальні пристрої і відповідне обладнання, повинні утримувати його у справному стані.

Вимоги до роботодавця

Роботодавець забезпечує технічне обслуговування і ремонт обладнання відповідно до вимог:

- настанови (інструкції) з експлуатації;
- інструкції з технічного обслуговування;
- інструкції з монтажу, пуску, регулювання та обкатки тощо.

Надавайте такі документи працівнику разом із обладнанням.

Нагляд, техобслуговування, техогляд і ремонт здійснюйте власними силами або укладіть договір з іншими суб'єктами господарювання.

Роботодавець призначає з-поміж інженерно-технічних працівників осіб, відповідальних:

- за утримання і безпечну експлуатацію обладнання;
- утримання вантажопідіймального обладнання у справному стані;
- безпечне проведення робіт вантажопідіймальними кранами та обладнанням.

Підстава — пункт 1 глави 5 розділу VI Правил № 62.

Номер і дату наказу про призначення працівника, відповідального за утримання обладнання у справному стані, а також посаду, ім'я, прізвище та його підпис зазначте в журналі нагляду (паспорті) обладнання.

Якщо підприємство має самостійні служби з технічного обслуговування механічного, гідравлічного, електричного та радіобладнання,

роботодавець може призначити працівників, відповідальних за утримання обладнання у справному стані, окремо з кожного виду.

Чисельність відповідальних працівників роботодавець визначає залежно від кількості одиниць обладнання, умов експлуатації та специфіки виробництва.

Роботодавець також:

- допускає до виконання своїх обов'язків за процедурою, яку він визначає, обслуговувальний і ремонтний персонал:
 - машиністів, їхніх помічників;
 - слюсарів;
 - слюсарів-електриків;
 - електромонтерів;
 - налагоджувальників;
 - працівників, які керують вантажопідіймальними кранами з підлоги/з підвісного пульта чи по радіо/або зі стаціонарного пульта тощо;
 - стропальників;
- забезпечує умови для виконання відповідальними працівниками, обслуговувальним і ремонтним персоналом, стропальниками своїх обов'язків;
- визначає процедуру проведення періодичного техобслуговування, налагодження і ремонту обладнання відповідно до настанови з експлуатації;
- забезпечує:
 - проведення техогляду та експертного обстеження обладнання;
 - ведення робіт за ПВР або технологічними картами на виконання робіт обладнанням;
- організовує розроблення і затверджує інструкції з охорони праці для відповідальних працівників, обслуговувального й ремонтного персоналу, стропальників тощо та забезпечує ними цих працівників;
- забезпечує відповідальних працівників Правилами № 62 і вільний доступ інших працівників до цих Правил.

Хто має право виконувати роботи:

► **Керувати:**

- вантажопідіймальним краном — машиніст крана (кранівник);
- мобільним підйомником — машиніст автовишки та автогідропідіймача;
- будівельним підйомником — машиніст підймача будівельний;
- електричною лебідкою — машиніст електролебідки.

Ці працівники проходять професійну підготовку та перевірку знань.

► **Підвішувати вантаж** на гак вантажопідіймального крана, машини чи мобільного підйомника — стропальники, які пройшли професійну підготовку та перевірку знань.

Машиністи щозміни перед пуском крана в роботу зобов'язані:

- оглянути його;
- ознайомитися зі станом крана за записами у вахтовому журналі машиніста вантажопідіймального крана, машини, підйомника;
- перевірити наявність і справність огорож механізмів, перехідних майданчиків і галерей, стан канатів та їх кріплення на барабані;
- оглянути гак і його кріплення в обоймі;
- перевірити наявність робочого й зовнішнього освітлення.

Порада

Установіть порядок обміну умовними сигналами між стропальниками та машиністами під час роботи вантажопідіймального крана чи обладнання.

Стропальників, які подають сигнали машиністам кранів, забезпечте:

- жилетами, шоломами, наруканими пов'язками, сигнальними жезлами яскравого кольору;
- вантажозахоплювальними пристроями й тарою, які мають бути у справному стані та відповідати масі й характеру вантажів, що переміщуються.

Працівник, який наглядає за утриманням і безпечною експлуатацією обладнання, повинен:

- пройти професійну підготовку, навчання і перевірку знань із охорони праці;
- знати вимоги Правил № 62, інструкцій із охорони праці для машиністів обладнання, стропальників, слюсарів (електрослюсарів) з ремонту й обслуговування обладнання, інструкцій виробників із монтажу та експлуатації обладнання.

Підстава — пункт 1 глави 6 розділу VI Правил № 62.

Які вимоги безпеки

На майданчиках, де укладає вантажі, виділіть місце, обладнане необхідними пристроями: касетами, пірамідами, стелажми, підкладками, підставками тощо.

Не залишайте підвішені вантажі без нагляду.

Якщо доступ до небезпечної зони не огорожений, установіть або вивісьте попереджувальні знаки.

Зону роботи колиски огородіть по периметру. Установіть попереджувальні знаки «Прохід заборонено», щоб запобігти травмуванню людей інструментом чи матеріалом, які можуть випасти з колиски. Межа небезпечної зони залежить від висоти підймання колиски (п. 4 гл. 5 розд. VII Правил № 62).

Вимоги до місць роботи

Підймання вантажів і працівників

Місця підймання і переміщення вантажів, зокрема проходи та проїзди, забезпечте додатковим штучним освітленням. Якщо освітленість у зоні роботи нижче ніж 10 лк — відповідно до ПВР або технологічних карт на виконання вантажно-розвантажувальних робіт.

Освітленість має бути рівномірною, без сліпучої дії світильників на працівників. Типи світильників вибирайте залежно від умов навколишнього середовища та властивостей вантажу.

Машини для підймання вантажів мають містити чіткі позначення їх номінальної вантажопідймальності. За потреби обладняйте їх табличкою розподілу навантаження. Розмістіть її на видному місці. Укажіть обліковий номер, вантажопідймальність та дату наступного часткового й повного техогляду.

Вантажозахоплювальні пристрої мають містити позначення з основними характеристиками, необхідними для їх безпечного використання.

До підймання та переміщення допускайте вантажі, маса яких не перевищує вантажопідймальності кранів і обладнання.

Не використовуйте вантажопідіймальні крани та машини в більш тяжкому режимі, ніж зазначено в паспорті.

У кабіні та на місці робіт повісьте перелік вантажів, що переміщують вантажопідіймальні крани й обладнання, із зазначенням їх маси. Машиністам кранів і стропальникам, що обслуговують стрілові крани, видайте такий перелік на руки під підпис. У кабіні стрілового самохідного крана також має бути таблиця допустимих відстаней від основи укусу котловану до найближчих опор крана.

Підіймати працівників можна тільки за допомогою обладнання і пристроїв, передбачених для цієї мети: мобільних, щоглових підйомників, вантажопасажирських будівельних підйомників, приводних колісок, колісок для підймання працівників вантажопідіймальними кранами (п. 2 гл. 1 розд. VII Правил № 62).

Якщо для підймання некерованих вантажів використовуєте пересувне обладнання, вживайте заходів, щоб запобігти розгойдуванню, перекиданню, переміщенню чи ковзанню обладнання. Контролювати ці заходи мають працівники, відповідальні за безпечне проведення робіт.

Припиняйте підіймати некеровані вантажі просто неба за несприятливих метеорологічних умов.

Вживайте заходів, щоб запобігти перекиданню вантажопідіймального обладнання.

Забезпечте працівників, яких підіймають, надійними засобами зв'язку та передбачте для них заходи евакуації у разі небезпеки.

Унеможливіть перебування працівників під підвішеним вантажем, якщо для виконання роботи їхня присутність не потрібна.

Не переміщуйте вантажі над незахищеними робочими місцями, на яких перебувають працівники.

Виробниче обладнання, яке не призначене, щоб підіймати людей, але яке можуть помилково використати для цього, позначте відповідно до пункту 27 розділу III Вимог безпеки та захисту здоров'я під час використання виробничого обладнання працівниками, затверджених наказом Мінсоцполітики від 28.12.2017 № 2072 (НПАОП 0.00-7.14-17).

Коли вибиратимете знімні вантажозахоплювальні пристрої, ураховуйте вантажі, що переміщуватимуть, точки стропування і приєднання пристрою й атмосферні умови, методи та графічні зображення (схеми) їх стропування.

Знімний вантажозахоплювальний пристрій повинен мати чітке позначення його характеристик, якщо цей пристрій не розбиратимуть після використання.

Зберігайте знімні вантажозахоплювальні пристрої у спосіб, який унеможливить їх пошкодження або погіршення їхніх характеристик:

- на складах;
- під навісами в підвішеному стані;
- покладеними на стелажі або дерев'яні підкладки.

Зберігати знімні вантажозахоплювальні пристрої на землі заборонено.

Як установити кран

Вимоги до улаштування кранових колій визначають пункти 1—33 глави 3 розділу IV Правил № 62, до їх заземлення — пункти 36—44 глави 3 розділу IV Правил № 62.

Кранові колії влаштовуйте за проектною документацією, яка розроблена з урахуванням вимог експлуатаційних документів виробника вантажопідіймальних кранів і машин: настанови з експлуатації, інструкції з монтажу, пуску, регулювання, обкатки тощо (п. 1 гл. 1 розд. IV Правил № 62).

Перед тим як облаштувати земляне полотно, під кранові колії прокладіть усі інженерні мережі й комунікації (п. 8 гл. 3 розд. IV Правил № 62). Якщо підземні комунікації прокладені раніше, виконайте розрахунки, щоб не допустити пошкоджень. За потреби розробіть проект їх перекриття та захисту від деформації і руйнування.

Порада

Обкатайте споруджену кранову колію:

- не менше ніж **10 разів** краном без вантажу;
- не менше ніж **5 разів** — із максимальним робочим вантажем.

Після цього проведіть нівелювання кранової колії відносно голівки рейки й ділянки колії, де виявили просідання рейки. Виправте підбиттям баласту під опорні елементи (п. 2 гл. 4 розд. IV Правил № 62).

Кранові колії **можна не заземлювати**, якщо кран живиться через чотирижильний кабель від окремої пересувної електростанції, що перебуває на відстані не більше ніж 50 м від кранової колії і має власний пристрій заземлення. У цьому разі нульовий провід кабелю приєднуйте до рейок (п. 45 гл. 3 розд. IV Правил № 62).

Після того як улаштували заземлення кранової колії, перевірте опір розтікання струму системи заземлення. Він має бути:

- для крана, що живиться від розподільного пристрою з глухозаземленою нейтраллю, — не більше ніж **10 Ом**;
- з ізолюваною нейтраллю — не більше ніж **4 Ом**.

Підстава — пункт 1 глави 4 розділу IV Правил № 62.

Рейки опорних кранів і вантажних візків закріпіть так, щоб не допустити їх бічного й поздовжнього зміщення під час пересування та роботи крана.

Якщо рейки скріплюються за допомогою зварювання, не допустіть їх теплової деформації.

Транспорт може переїжджати через колії козових і баштових кранів у виняткових випадках, коли об'їхати колії неможливо.

Заходи безпеки розробляє суб'єкт господарювання з урахуванням інтенсивності роботи кранів і руху транспорту.

На крановій колії заборонено:

- складувати будівельні матеріали
- розміщувати тимчасові споруди та обладнання
- проїжджати автотранспорту, навантажувачам та іншим машинам і механізмам

Підтвердьте готовність наземних і надземних кранових колій до експлуатації в акті здавання-приймання наземної (надземної) кранової рейкової колії в експлуатацію. Додайте результати нівелювання профілів колії, а також перевірки її розмірів. Акт здавання-приймання кранової рейкової колії в експлуатацію зберігайте разом із журналом нагляду (паспортом) вантажопідіймального крана.

Монтуйте кран відповідно до вимог ПВР на монтаж/демонтаж. Коли розроблятимете ПВР, урахуйте документацію на встановлення обладнання й експлуатаційні документи: настанови з експлуатації, інструкції з монтажу, пуску, регулювання та обкатки тощо (п. 2 гл. 1 розд. III Правил № 62).

Перед монтажем вантажопідіймального баштового крана огляньте:

- металеві конструкції — несучі й допоміжні;
- механізми обладнання;
- кріпильні вироби: діаметр, клас міцності.

Оцініть, чи відповідають вони технічній документації та комплектності.

За результатами огляду складіть акт. Його підписують працівники, які здійснювали огляд, і затверджує керівник суб'єкта господарювання, який виконує монтаж.

Після монтажу та налагодження обладнання суб'єкт господарювання складає акт, що підтверджує проведення цих робіт. В акті він зазначає:

- найменування суб'єкта господарювання, який виконав монтаж;
- найменування, тип, виробник, заводський (серійний) номер обладнання;
- відомості про матеріали, що використовував суб'єкт господарювання під час монтажу та які не увійшли в обсяг постачання виробника;
- відомості про зварювання;
- висновки про відповідність виконаних монтажних і налагоджувальних робіт вимогам документів.

Після монтажу крана проведіть позачерговий повний технічний огляд відповідно до Порядку проведення огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 26.05.2004 № 687.

Як утримувати, ремонтувати та оглядати

Утримання і нагляд

У журналі нагляду (паспорті) обладнання зафіксуйте номер і дату наказу про призначення працівника, відповідального за утримання обладнання у справному стані, а також його посаду, ім'я і прізвище під підпис.

За наявності понад 50 одиниць обладнання з приводом, на яке поширюються вимоги Правил № 62, створіть із пропорційною кількістю працівників підрозділ або призначте групу працівників, які здійснюють нагляд за утриманням і безпечною експлуатацією обладнання.

Якщо встановлюєте обладнання на постійних місцях експлуатації, забезпечте його міцність і стійкість із урахуванням вантажів, що підіймаються, та зусилля, що виникає в опорних точках і точках кріплення конструкцій (п. 1 гл. 2 розд. II Правил № 62).

Не допускайте до роботи вантажопідіймальні крани та обладнання, що не пройшли технічного огляду чи експертного обстеження та не мають позитивних висновків експертизи, а знімні вантажозахоплювальні пристрої і тара — періодичного огляду (п. 7 гл. 2 розд. VII Правил № 62).

У місцях виконання робіт не мають розміщуватися забраковані знімні вантажозахоплювальні пристрої і тара, а також ті, що не мають бирок (клейм).

Ремонт

Обладнання ремонтуйте відповідно до технічної документації, до складу якої мають входити технічні умови на ремонт.

Після ремонту суб'єкт господарювання, який це робив, зазначає в журналі нагляду (паспорті) відомості:

- про виконані роботи та місця ремонту (або додає ремонтні креслення);
- використані матеріали.

Документи, що підтверджують якість застосованих матеріалів і зварювання, зберігає суб'єкт господарювання, який виконав роботи, а їхні

копії — разом із журналом нагляду (паспортом) протягом строку служби обладнання (п. 5 гл. 1 розд. V Правил № 62).

Суб'єкт господарювання затверджує графік ремонту, а за потреби — порядок проведення ремонту. Відповідно до цього працівник, відповідальний за утримання обладнання у справному стані, виводить його в ремонт.

Пуск у роботу

Щоб запустити обладнання в роботу:

- суб'єкт господарювання споряджає обладнання обліковим номером і фіксує це в журналі обліку обладнання;
- працівник, відповідальний за утримання й безпечну експлуатацію обладнання, ухвалює рішення про можливість його експлуатації та фіксує це в журналі нагляду (паспорті) обладнання.

Підстава — глава 2 розділу VI Правил № 62.

Коли пускати обладнання в роботу:

- у разі введення в експлуатацію нововиготовленого чи ново-придбаного обладнання;
- при перерві в експлуатації понад 12 місяців;
- після монтажу, пов'язаного з установленням обладнання на нове місце;
- після модифікації обладнання;
- після капітального ремонту обладнання;
- після технічного огляду;
- після експертного обстеження, проведеного в разі закінчення призначеного строку служби (граничного строку експлуатації) або нового призначеного строку служби (продовжуваного строку безпечної експлуатації) обладнання;
- у разі аварії або пошкодження, спричиненого надзвичайною ситуацією природного чи техногенного характеру;
- у разі заміни на мобільних підйомниках лебідок, обмежувача граничного вантажу, стріли або її секцій, заміни зношених канатів і ланцюгів, а також у разі їх перепасування;
- після установлення змінного стрілового обладнання або заміни стріли вантажопідіймальних кранів;
- після заміни несучих або вантових канатів кабельних кранів.

Підстава — пункт 2 глави 2 розділу VI Правил № 62.

Техогляд

Обладнання підлягає первинному, періодичному та позачерговому технічному огляду. Його мета — установити, що обладнання відповідає вимогам Правил № 62 і перебуває у справному стані.

► **Первинний** техогляд проводять перед тим, як уперше ввести обладнання в експлуатацію.

► **Періодичний** техогляд проводять для обладнання, що перебуває в експлуатації:

- до закінчення призначеного строку служби, зазначеного в експлуатаційних документах їх виробника. Повний техогляд про-

водьте не рідше ніж **раз на три роки**, за винятком випадків, визначених у Правилах № 62; частковий — не рідше ніж **раз на 12 місяців**;

- після закінчення призначеного строку служби або продовжаного строку безпечної експлуатації в строки, установлені регламентом технічних оглядів на продовжуваний строк безпечної експлуатації або висновком експертизи.

Технічний огляд проводьте за участю працівника, який наглядає за утриманням та безпечною експлуатацією цього обладнання. Виняток — такий працівник є технічним експертом із промислової безпеки й здійснює цей техогляд.

Також в огляді має брати участь працівник, відповідальний за утримання обладнання у справному стані.

Про те, як організувати експлуатацію вантажопідіймального устаткування **в умовах воєнного стану**, ми писали в попередньому номері журналу (див. с. 20). ■

створюємо безпечні умови праці

ЗНАТИМЕТЕ

- Чи необхідний дозвіл від Держпраці
- Як проводити роботи з пестицидами
- Які вимоги до роботодавців і працівників
- Якими ЗІЗ забезпечити працівників

Пестициди й агрохімікати: як використовувати та яких вимог безпеки дотримувати

Зоя Шептунова,
головний спеціаліст відділу
нагляду в АПК та СКС
департаменту нагляду
в промисловості і на об'єктах
підвищеної небезпеки
Держпраці, Київ

Пестициди використовують, щоб знищити, регулювати та припинити розвиток шкідливих організмів, які вражають рослин, тварин, людей і пошкоджують матеріальні цінності. Їх також застосовують для боротьби з гризунами, бур'янами, деревною, чагарниковою рослинністю, засмічувальними видами риб. Ці токсичні речовини сприяють скороченню втрат у сільському та лісовому господарстві, деревообробній промисловості тощо.

Агрохімікати використовують, щоб підвищити родючість ґрунтів, врожайність сільськогосподарських культур та поліпшити якість рослинницької продукції.

Попри очевидну користь, пестициди й агрохімікати можуть негативно впливати на працівників. Тож на підприємстві необхідно організувати безпечне використання цих небезпечних речовин. Розповімо, як це зробити.

Якою нормативною базою керуватися

Як реєструвати, виробляти, закуповувати, транспортувати, зберігати та використовувати пестициди й агрохімікати, визначає Закон України «Про пестициди і агрохімікати» від 02.03.1995 № 86/95-ВР (далі — Закон № 86).

Санітарні вимоги до роботи з цими небезпечними речовинами встановлюють ДСП 8.8.1.2.001-98 «Транспортування, зберігання та застосу-

вання пестицидів у народному господарстві», затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 03.08.1998 № 1.

Вимоги охорони праці під час зберігання, транспортування та застосування пестицидів і агрохімікатів визначає розділ IV Правил охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затверджених наказом Мінсоцполітики від 29.08.2018 № 1240 (далі — Правила № 1240).

Тривалість роботи з пестицидами

I і II класів небезпеки не має перевищувати чотири години, з іншими — шість годин на добу

п. 1.15 ДСП 8.8.1.2.001-98

Класи небезпечності пестицидів регламентують ДСП 8.8.1.2.002-98 «Гігієна і токсикологія пестицидів, полімерних та синтетичних матеріалів. Пестициди і агрохімікати. Гігієнічна класифікація пестицидів за ступенем небезпечності»,

затверджені постановою першого заступника Головного державного санітарного лікаря України від 28.08.1998 № 2.

Як класифікують пестициди

Пестициди поділяють на **чотири класи небезпечності**:

- I — надзвичайно небезпечні;
- II — небезпечні;
- III — помірно небезпечні;
- IV — малонебезпечні.

Підстава — пункт 1.1 ДСП 8.8.1.2.002-98.

Пестицидні препарати I класу небезпечності не рекомендують широко використовувати в сільському господарстві. Їх застосовують лише в окремих випадках, якщо умови й технічні засоби застосування унеможливають шкідливу дію цих сполук на організм працівників, населення та довкілля. Препарати I та II класів небезпечності використовують лише під постійним контролем органів Держпродспоживслужби.

Пестициди III і IV класів небезпечності можна використовувати без обмежень. Обов'язкова умова — дотримувати гігієнічних регламентів.

Які вимоги до робіт

В Україні дозволено транспортувати, зберігати та використовувати лише пестициди й агрохімікати, зареєстровані спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні, затвердило Мінприроди від 29.12.2000.

Екологічний ризик діяльності з транспортування та використання пестицидів і агрохімікатів підлягає обов'язковому страхуванню (ст. 9 Закону № 86).

Під час роботи з пестицидами й агрохімікатами враховуйте вимоги нормативних документів про охорону атмосферного повітря, джерел

Заборонено обробляти пестицидами

території лікарень, шкіл, дитячих садочків і спортивних майданчиків

водопостачання, ґрунту. Вживайте заходів відповідно до регламентів, установлених для певної ґрунтово-кліматичної зони. Беріть до уваги попереднє агрохімічне обстеження ґрунтів, дані агрохімічного

паспорта земельної ділянки та стану посівів, діагностики мінерального живлення рослин, прогноз розвитку шкідників і хвороб.

Як застосовувати

Пестициди й агрохімікати застосовуйте за допомогою технічних засобів — спеціальних машин, механізмів та пристроїв. Серійно виробляти, закуповувати та експлуатувати технічні засоби застосування пестицидів і агрохімікатів **можна лише після їх державної реєстрації** (ст. 8 Закону № 86). Її здійснюють відповідно до Порядку проведення державних випробувань та державної реєстрації технічних засобів застосування пестицидів і агрохімікатів, затвердженого постановою КМУ від 29.04.1996 № 479.

Перелік технічних засобів застосування пестицидів та агрохімікатів зарубіжного виробництва Мінагрополітики затвердило наказом від 26.01.2007 № 21.

Які вимоги до роботодавців і працівників

Адміністрація підприємства, установи, організації, господарства зобов'язана:

- надавати в розпорядження працівників засоби механізації, спецодяг і спецвзуття, засоби захисту рук, органів дихання, зору;
- проводити навчання правилам техніки безпеки.

До роботи з пестицидами допускайте осіб, які пройшли медичний огляд. Результати медоглядів видають **строком на один рік**.

Особи, які транспортують, зберігають, застосовують пестициди й агрохімікати, повинні мати допуск на право роботи з ними (ст. 11 Закону № 86). Порядок одержання допуску (посвідчення) на право роботи, пов'язаної з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами, КМУ затвердив постановою від 18.09.1995 № 746. Допуск видають державні інспекції захисту рослин областей, районів за встановленою формою.

Підставою отримати допуск є посвідчення про спеціальну підготовку з питань безпечного виконання роботи з пестицидами й агрохімікатами та медична книжка з висновком медичної комісії про відсутність протипоказань за станом здоров'я.

Навчання осіб, які працюють із пестицидами й агрохімікатами, а також працівників, що організовують такі роботи, проводять державні інспекції захисту рослин **раз на три роки** за спеціальною програмою. Окрім того, вказані особи проходять щорічну перевірку знань із питань охорони праці.

Організатори робіт видають працівникам, що мають допуск, наряд на виконання роботи з пестицидами й агрохімікатами.

Пестициди, агрохімікати можна використовувати лише під наглядом керівника робіт.

Не допускайте до робіт із пестицидами:

- осіб віком до 18 років
- вагітних і жінок, що годують
- осіб, які мають протипоказання за станом здоров'я

Перед початком роботи працівники проходять інструктаж на робочому місці щодо заходів безпеки, запобігання забрудненню залишками пестицидів і агрохімікатів продукції, навколишнього середовища, а також із надання домедич-

ної допомоги в разі отруєння, аварії. Як надати **домедичну допомогу за отруєння пестицидами** — читайте на с. 59.

Як проводити роботи

Усі роботи з пестицидами проводьте в ранкові (до 10 години) та вечірні години при мінімальних висхідних повітряних потоках. Як виняток, допускається проводити оброблення в денні години в похмурі й прохолодні дні з температурою повітря нижче ніж +10 °C.

За наземного способу оброблення враховуйте швидкість вітру, яка має бути не більше ніж 3—4 м/с.

Зона санітарного розриву від населених пунктів, тваринницьких комплексів, місць проведення ручних робіт по догляду за сільгоспкультурами, водойм і місць відпочинку при цьому має становити:

- не менше ніж **500 м** — при вентиляторному обприскуванні;
- не менше ніж **300 м** — при штанговому обприскуванні й дощуванні.

У зоні роботи з пестицидами обладнайте місця для відпочинку та приймання їжі. Забезпечте їх бачками з питною водою, рукомийником і медичною аптечкою. Це місце розташуйте не ближче ніж за 200 м від меж застосування пестицидів.

Адміністрація господарств повинна сповістити населення, власників суміжних сільськогосподарських угідь та об'єктів про місця, строки й методи застосування пестицидів:

- не менше ніж **за дві доби** — до початку проведення кожного хімічного оброблення;
- **за три дні** — при використанні авіаційного методу оброблення полів.

Установіть попереджувальні написи на період робіт у радіусі 200 м від меж ділянок, що обробляються.

При авіаційних хімічних роботах допуск на право робіт із пестицидами та агрохімікатами, а також медичні книжки повинні мати:

- авіаційні працівники — пілоти, техніки, інженери, мийники;
- працівники замовника — робітники завантажувального майданчика, сигнальники.

Заборонено проводити авіаційне оброблення пестицидами всіх груп токсичності сільгоспкультур, лісових та інших угідь, які розташовані ближче ніж:

- **5 км** від місця постійного розташування пасік;
- **2 км** від рибогосподарських водойм, об'єктів природно-заповідного фонду;
- **1 км** від населених пунктів, ферм, а також посівів сільгоспкультур, які вживають у їжу без термічного оброблення (цибуля, кріп, помідори, огірки), садів, виноградників і місць, де виконують інші сільськогосподарські роботи.

Що робити із залишками

Залишки пестицидів і агрохімікатів, строк реєстрації яких закінчився, можете використовувати **протягом двох років** (ст. 4 Закону № 86). Для цього отримайте дозвіл спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та погодьте зі спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики.

Як пакувати та маркувати

Пестициди й агрохімікати потрібно пакувати та маркувати відповідно до вимог законодавства. Для кожної товарної одиниці має бути рекомендація, як її застосовувати. У документі вказують:

- культури та об'єкти, які можна обробляти пестицидами й агрохімікатами;
- способи, норми та кратність використання;
- строки вичікування (для пестицидів);
- заборону й обмеження на застосування;
- способи та засоби знешкодження пестицидів і агрохімікатів;
- заходи безпеки під час роботи, транспортування і зберігання;
- заходи безпеки під час ліквідації аварійних ситуацій та їхніх наслідків;
- заходи з надання домедичної допомоги в разі отруєння.

Зразок етикетки на пестициди і агрохімікати Мінприроди затвердило наказом від 08.11.2006 № 490.

Чи необхідний дозвіл від Держпраці

Роботодавець зобов'язаний отримати дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки (ст. 21 Закону про охорону праці).

Роботи, пов'язані з виробництвом, зберіганням, транспортуванням і застосуванням агрохімікатів, пестицидів та гербіцидів, належать до робіт підвищеної небезпеки (п. 47 Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15).

На роботи, пов'язані із застосуванням пестицидів і агрохімікатів I та II класу небезпечності, **отримайте дозвіл** від Держпраці. Підстава — пункт 1 групи А додатка 2 до Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 26.10.2011 № 1107.

Які ЗІЗ вибрати

Пестициди й агрохімікати можуть потрапити до організму через органи дихання, шкіру, шлунково-кишковий тракт і спричинити отруєння. Тому всі види робіт із пестицидами й агрохімікатами працівники повинні проводити в засобах індивідуального захисту (ЗІЗ).

Вибір ЗІЗ і контроль за дотриманням правил їх використання забезпечують особи, які відповідають за проведення робіт із цими речовинами.

Спецодяг, спецвзуття, рукавиці, рукавички, захисні окуляри, респіратори або протигази підбирайте індивідуально. Закріплюйте їх за кожним працівником на весь період роботи з цими шкідливими речовинами.

Зберігайте ЗІЗ в індивідуальних шафах у спеціально виділеному сухому, чистому приміщенні, яке добре провітрюється.

Заборонено зберігати ЗІЗ в одному приміщенні з пестицидами, відносити їх додому та користуватися ними після роботи.

Під час використання засобів захисту органів дихання дотримуйте часу захисної дії (ознак непридатності) фільтрувальних пристроїв.

Запах пестициду під маскою справного респіратора або протигаза свідчить про непридатність фільтрувальних пристроїв і вказує на необхідність негайно їх замінити (п. 3.5 ДСП 8.8.1.2.001-98).

Для роботи з розчинами пестицидів використовуйте спецодяг, зокрема фартухи та наруківники з водонепроникних тканин і матеріалів. Також використовуйте для захисту:

- **рук** — гумові рукавички з трикотажною основою;
- **ніг** — гумові чоботи з підвищеною стійкістю до дії пестицидів і дезінфікувальних засобів;
- **очей** — герметичні захисні окуляри.

ВИ МАЄТЕ ЦЕ ЗНАТИ

У якому порядку знімати ЗІЗ після роботи з пестицидами й агрохімікатами

- Рукавички, не знімаючи з рук, помийте в 5%-вому розчині соди (500 г кальцинованої соди на відро води), промийте їх водою
- Зніміть захисні окуляри та респіратор, спецвзуття, халат, головний убір

- Окуляри респіратора протріть 5%-вим розчином кальцинованої соди
- Зніміть рукавички та помийте руки з милом

пн. 6.1.18 ДСП 8.8.1.2.001-98

Під час фумігації* приміщень працівники мають використовувати ізолювальні ЗІЗ шкірних покривів або спеціальний одяг із плівкових тканин. Якщо пари фуміганту можуть проникати крізь матеріал ЗІЗ, а сам матеріал перешкоджає випаровуванню речовини з поверхні шкіри та збільшує небезпеку подразнення чи резорбтивної дії, користуйтеся одягом, зокрема рукавицями, які забезпечують вільне випаровування фуміганту (бромистий метил).

Періть спецодяг у міру забруднення, але не рідше ніж через шість робочих днів. Знешкоджуйте спецодяг і засоби захисту відповідно до додатка 12 до ДСП 8.8.1.2.001-98.

Про те, як транспортувати та зберігати пестициди й агрохімікати, а також як документувати роботи з цими небезпечними речовинами, — читайте в наступному номері. ■

* **Фумігація** — спосіб боротьби зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин, шкідниками продуктів рослинного походження, нашкірними паразитами тварин, паразитами в приміщеннях за допомогою отруйних речовин у вигляді пари або газів.

пiклуємося про здоров'я працівників

ОТРИМАЄТЕ

шпаргалку, як діяти в разі радіаційної небезпеки

ЗНАТИМЕТЕ

як захистити органи дихання і шкіру, житло й продукти харчування від радіаційного забруднення та як знизити рівень радіації в організмі

Анатолій Рожков,
експерт із питань пожежної
та техногенної безпеки, Київ

Небезпечні чинники

Радіаційна небезпека: чим загрожує та як захиститися

Обсяг і характер захисних заходів у разі радіаційної небезпеки зазвичай установлюють штаби цивільного захисту. Проте населення повинне знати й вміти застосовувати способи захисту, дотримувати правил і норм поведінки на радіоактивно зараженій місцевості.

Як радіація впливає на людину та які типи радіаційних аварій

Чинники небезпеки внаслідок радіаційної аварії:

- забруднення навколишнього середовища;
- загибель людей, тварин, знищення посівів тощо;
- сильні руйнування внаслідок можливого атомного вибуху.

Радіаційна аварія — подія, унаслідок якої втрачено контроль над ядерною установкою, джерелом іонізуючого випромінювання і яка призводить або може призвести до радіаційного впливу на людей та навколишнє середовище, що перевищує допустимі межі, установлені нормами, правилами й стандартами з безпеки. Так визначає цей термін стаття 1 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995 № 39/95-ВР (далі — Закон № 39).

Радіаційний вплив на людину полягає в порушенні життєвих функцій органів кровотворення, нервової системи, шлунково-кишкового тракту й розвитку променевої хвороби під впливом іонізуючих випромінювань.

Залежно від дози опромінення, проникаючої радіації чи радіоактивних речовин загальна гамма зовнішнього опромінення спричиняє у людей і тварин **гостру променеву хворобу**. Вона може бути від легкого до надзвичайно тяжкого ступеня.

Типи аварій

Залежно від меж зон розподілу радіоактивних речовин і радіаційних наслідків аварії поділяють на типи:

1. Локальна радіаційна — порушення в роботі радіаційно небезпечного об'єкта, за якого не відбувся вихід радіоактивних продуктів та/чи іонізуючого випромінювання за передбачені межі устаткування, технологічних систем, будинків і споруд у межах території об'єкта в кількостях, що перевищують установлені для нормальної експлуатації об'єкта значення.

2. Об'єктова — радіаційні наслідки обмежуються межами підприємства, об'єкта. При цьому можливе опромінення персоналу й забруднення будинків і споруд, що розташовані на території, вище за рівні, установлені для нормальної експлуатації.

3. Місцева радіаційна — порушення в роботі радіаційно небезпечного об'єкта, за якого відбувся вихід радіоактивних продуктів у межах санітарно-захисної зони об'єкта в кількостях, що перевищують установлені для нормальної експлуатації об'єкта значення.

4. Загальна радіаційна — порушення в роботі радіаційно небезпечного об'єкта, за якого відбувся вихід радіоактивних продуктів за межі санітарно-захисної зони об'єкта в кількостях, що призводять до радіоактивного забруднення прилеглої території і можливого опромінення населення вище за встановлені норми.

Санітарно-захисна зона — територія навколо ядерної установки та об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, на якій рівень опромінення людей в умовах нормальної експлуатації може перевищувати квоту ліміту дози для населення. У цій зоні заборонено проживати населенню, установлюють обмеження на виробничу діяльність, що не стосується ядерної установки або об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, та контролюють радіаційний стан (ст. 1 Закону № 39).

Як діяти в разі радіаційної небезпеки

1. Якщо оголосили небезпечний стан, не панікуйте, слухайте повідомлення органів влади з питань надзвичайних ситуацій.

2. Попередьте сусідів. Надайте допомогу людям з інвалідністю, дітям і літнім людям.

3. Дізнайтеся про час і місце збору для евакуації.

4. Зменшіть проникнення радіації в квартиру чи будинок: щільно зачиніть вікна та двері, вентиляційні отвори; заклейте щілини.

5. Підготуйтеся до можливої евакуації:

- упакуйте в герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності й гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на дві — три доби, питну воду;

Загрози виникнення

За раптового виникнення

- підготуйте найпростіші засоби санітарного оброблення, як-от мильний розчин для рук.
- 6. Перед виходом із приміщення від'єднайте всі електроприлади від електромережі, вимкніть газ та воду.

1. Якщо отримали повідомлення про радіаційну небезпеку, надіньте протигаз чи респіратор, а за їх відсутності — ватно-марлеву пов'язку. Ідіть у захисну споруду. Якщо вона далеко, залишайтеся у приміщенні.

Іонізуюче випромінювання послаблюють:

- ◆ стіни
 - дерев'яного будинку — у 2 рази;
 - цегляного — у 10 разів;
- ◆ заглиблені укриття (підвали)
 - з покриттям із дерева — у 7 разів;
 - із цегли або бетону — у 40—100 разів.

2. Уникайте паніки. Слухайте повідомлення органів влади з питань надзвичайних ситуацій.

3. Зменшіть можливість проникнення радіаційних речовин до приміщення — виконайте герметизацію.

4. Проведіть йодну профілактику.

Йодистий калій вживайте після їжі разом із чаєм, соком або водою раз на день протягом семи діб:

- дорослим — 1 таблетка (0,25 г);
- дітям до двох років — 1/4 таблетки;
- дітям віком від 2 до 14 років — 1/2 таблетки.

Водно-спиртовий розчин йоду приймайте після їжі три рази на день протягом семи діб:

- дітям до двох років — по 1—2 краплі 5%-вої настоянки на 100 мл молока (консервованого) або годувальної суміші;
- дітям від двох років та дорослим — по 3—5 крапель на склянку молока або води.

Наносьте на поверхню кінцівок рук настоянку йоду у вигляді сітки раз на день протягом семи діб.

5. Уточніть місце початку евакуації. Попередьте сусідів. Допоможіть дітям, людям з інвалідністю і літнім людям. Вони підлягають евакуації насамперед.

6. Швидко зберіть документи, цінності, ліки, продукти, запас питної води, найпростіші засоби санітарного оброблення та інші необхідні вам речі в герметичну валізу.

7. Перед виходом із будинку вимкніть джерела електро-, водо- й газо-постачання; візьміть підготовлені речі; надягніть протигаз/респіратор/ватно-марлеву пов'язку, верхній одяг (плащ, пальто, накидку), гумові чоботи.

8. Після того як прибули на нове місце перебування, проведіть дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарне оброблення шкіри на спеціально обладнаному пункті або самостійно.

Зніміть верхній одяг, ставши спиною проти вітру, витрусіть його. Повісьте одяг на перекладину, віником або щіткою зметіть із нього радіоактивний пил і вимийте водою. Почистіть взуття щіткою або будь-яким підручним засобом і вимийте водою.

Обробіть відкриті ділянки шкіри водою або розчином з індивідуального протихімічного пакета (типу ІПП-8). Для оброблення шкіри можна використовувати марлю чи просто рушники.

Пройдіть дозиметричний контроль перед початком санітарного оброблення і після нього.

Якщо є змога, помийтеся. Не використовуйте кондиціонери для волосся: вони можуть закріпити радіоактивний матеріал на вашому волоссі. Не тріть і не дряпайте шкіру, щоб радіоактивний матеріал не потрапив у відкриті рани.

Якщо немає змоги прийняти душ, вимийте з милом під проточною водою руки, обличчя та відкриті частини тіла. Якщо доступу до води немає, скористайтесь вологими серветками, вологою тканиною. Зверніть особливу увагу на руки й обличчя, протріть повіки, вії, вуха. Надягніть чистий одяг.

9. Дізнайтеся в місцевих органів державної влади адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

Неодмінно стане у пригоді

Шпаргалка. Як діяти в разі радіаційної небезпеки (див. с. XX)

Як захистити органи дихання і шкіру, житло й продукти харчування

Суб'єкти господарювання у сфері цивільного захисту забезпечують своїх працівників відповідно до законодавства засобами колективного й індивідуального захисту (п. 2 ч. 1 ст. 20 Кодексу цивільного захисту України). Це регламентує Порядок забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю, затверджений постановою КМУ від 19.08.2002 № 1200. Попередньо розрахуйте потреби згідно з вимогами зазначеного Порядку.

Для захисту органів дихання використовуйте:

- респіратор типу «пелюсток»;
- респіратори Р-2, У-2К — для дорослого населення;
- ватно-марлеві пов'язки;
- маски від пилу ПТМ-1 з тканини;
- протигазу.

ЗІЗ можна не використовувати:

- у житлових і адміністративних будинках;
- у тиху безвітряну погоду;
- після дощу.

Щоб уникнути ураження шкірних покривів, використовуйте плащі з капюшонами, накидки зі щільної тканини або поліетиленової плівки, комбінезони, гумове взуття, рукавиці, а за наявності — захисний спеціальний одяг.

Житло, джерела води
й продукти харчування

Усі вікна в домі закрийте плівкою, вхідні двері обладнайте м'якими шторами. Закрийте димоходи, вентиляційні отвори. Килимові доріжки й килими зверніть. М'які меблі накрийте чохлами, столи — плівкою або клейонкою. Перед вхідними дверима поставте ємність із водою і поруч розстеліть килимок.

Водорозбірні колонки обладнайте наметами. Продукти зберігайте в скляній тарі або поліетиленових пакетах, у холодильниках.

Як знизити рівень радіації в організмі

1. Пийте більше води.
2. Не споживайте продуктів, які інтенсивно накопичують радіонукліди: гриби, капуста, риба, свинина, морква, буряк.
3. Будь-які продукти ретельно мийте, не вживайте в сирому вигляді. Фрукти та овочі очищайте від шкірки.
4. Споживайте продукти, які здатні швидко виводити радіоактивні ізотопи з організму та блокувати їх потрапляння до життєво важливих органів.

ВИ МАЄТЕ ЦЕ ЗНАТИ

Яких правил радіаційної безпеки дотримувати

Щоб запобігти або послабити дію на організм радіоактивних речовин:

- обмежте перебування на відкритій території
- використовуйте ЗІЗ (респіратор, пов'язку, плащ, гумові чоботи), коли виходите з приміщення
- не роздягайтеся, коли перебуваєте на відкритій території, не сідайте на землю, не куріть
- вимийте водою або витріть мокрою ганчіркою взуття перед входом у приміщення, верхній одяг витрусіть і почистіть вологою щіткою
- дотримуйте правил особистої гігієни, ретельно мийте руки з милом перед їжею
- робіть щоденне вологе прибирання з мийними засобами в усіх приміщеннях, що призначені для перебування людей

- харчуйтеся тільки в закритих приміщеннях
- вживайте воду тільки з перевірених джерел
- не пийте воду з відкритих джерел і з мереж водопостачання після офіційного оголошення радіаційної небезпеки; колодязі накрийте
- вживайте лише продукти, що зберігалися в зачинених приміщеннях (консервацію) і не зазнали радіоактивного забруднення
- не вживайте овочі, які росли на забрудненому ґрунті
- не пийте молоко від корів, які пасуться на забруднених пасовиськах
- не купайтеся у відкритих водоймах до перевірки ступеня їх радіоактивного забруднення
- не збирайте в лісі ягоди, гриби й квіти

Продукти, що виводять із організму:

- **стронцій-90** — молочні та кисломолочні продукти невисокої жирності, насіння сезаму, зелені листові овочі, томати, болгарський перець, лимон;
- **цезій-137** — калій і незамінні амінокислоти метіонін та цистин, які є в м'ясі, рибі, бобових, яйцях, куразі, печеній картоплі, арахісі, динях, бананах, мигдалі;
- **йод-131** — свіжа та морожена морська капуста, банани, хурма, фейхоа, лимони, лайми, яблука, креветки, йодована сіль.

Антиоксиданти нейтралізують активність радіонуклідів, тобто перешкоджають їх потраплянню до систем організму й захищають клітини від внутрішніх мутацій. До таких антиоксидантів належать зелений чай, суниця, полуниця, малина, ожина, чорниця. Келих червоного вина допоможе додатково захистити організм від впливу радіонуклідів.

Продукти, які містять велику кількість пектинів і клітковини, теж здатні виводити радіоактивні речовини з організму. Це смородина, яблука, гарбуз, буряк, морква, абрикоси, білокачанна капуста, листовата зелень, гриби, редис, томати, кабачки, цибуля-порей, персик, кавун, кокоси, гранат, авокадо, ананас, ківі, малина, ожина.

Лікарські рослини також мають протирадіаційну, протипухлинну та імунозміцнювальну дію. Це айр тростинний, арніка, береза (бруньки, листя і сік), оман, спориш, м'ята, липа, безсмертник, звіробій, цикорій, золототисячник, крушина, календула, льон, горобина, полин, ромашка, підбіл, радіола рожева.

Не займайтеся самолікуванням! Обов'язково звертайтеся до лікаря.

Корисні різні сорбенти: 2—3 таблетки активованого вугілля перед їжею виведуть деяку частку радіонуклідів. Можна використовувати ентеросгель та атоксил.

ВИ МАЄТЕ ЦЕ ЗНАТИ

Як зменшити вміст радіонуклідів у продуктах харчування

- Мийте свіжі овочі, фрукти й ягоди під проточною водою, вимочуйте їх
- Вживайте капусту без верхніх листків і качана — це знижує рівень забруднення до 40 разів
- Видаляйте в коренеплодів (буряків, моркви, ріпи, редису) гичку разом із вінчиком на 10—15 мм — це знижує рівень забруднення в 15—20 разів
- Готуючи овочі (картоплю, буряки, моркву, квасолю), відварюйте їх до напівготовності, потім зли-

вайте воду й заливайте новою порцією води — це знижує рівень забруднення в 1,5—2 рази

- Переробляйте, консервуйте, квасьте, маринуйте овочі та фрукти
- Варіть гриби протягом 15—60 хв у солоній воді, через кожні 15 хв зливайте відвар
- Під час кип'ятіння в підсолону воду додавайте трохи столового оцту чи лимонної кислоти — це знижує рівень забруднення в 2—10 разів

ЯК ДІЯТИ В РАЗІ РАДІАЦІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Якщо виникла загроза радіаційної небезпеки:

1. Не панікуйте, слухайте повідомлення органів влади з питань НС
2. Попередьте сусідів. Надайте допомогу людям з інвалідністю, дітям і літнім людям
3. Дізнайтеся про час і місце збору для евакуації
4. Щільно зачиніть вікна та двері, вентиляційні отвори; заклейте щілини
5. Підготуйтеся до можливої евакуації: упакуйте в герметичні пакети та складіть у валізу необхідні речі, тримайте напохваті мильний розчин для рук
6. Перед виходом із приміщення від'єднайте всі електроприлади від електромережі, вимкніть газ та воду

Якщо радіаційна небезпека виникла раптово:

1. Негайно укрийтеся в будинку
2. Уникайте паніки, слухайте повідомлення органів влади з питань НС
3. Зачиніть усі вікна та двері
4. Проведіть йодну профілактику
5. Уточніть місце початку евакуації. Попередьте сусідів. Допоможіть дітям, людям з інвалідністю і літнім людям
6. Швидко зберіть необхідні речі в герметичну валізу
7. Перед виходом із будинку вимкніть джерела електро-, водо- й газопостачання; візьміть підготовлені речі; надягніть протигаз/респіратор/ ватно-марлеву пов'язку, верхній одяг, гумові чоботи
8. Після того як прибули на нове місце перебування, проведіть дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарне оброблення шкіри на спеціально обладнаному пункті або самостійно
9. Дізнайтеся в місцевих органах державної влади адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню

Примітка. Відповідно до рекомендацій ДСНС.

пiклуємося про здоров'я працівників

Як і будь-які хімікати, пестициди можуть шкідливо впливати на здоров'я, зокрема спричиняти отруєння. Підкажемо, як надати домедичну допомогу працівникам, які отруїлися цими небезпечними речовинами

Володимир Ткачишин,
професор кафедри
пропедевтики внутрішньої
медицини № 2 Національного
медичного університету
ім. О. О. Богомольця, академік
Національної академії
наук вищої освіти України,
д-р мед. наук, професор, Київ

Як надати домедичну допомогу за отруєння пестицидами

Як надавати домедичну допомогу особам, які отруїлися пестицидами, визначає додаток 13 до ДСП 8.8.1.2.001-98 «Транспортування, зберігання та застосування пестицидів у народному господарстві», затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 03.08.1998 № 1.

Насамперед виведіть потерпілого із зони, що містить пестициди, зніміть засоби індивідуального захисту та вивільніть від одягу, що здавлює.

Якщо пестицид потрапив:

- **на шкіру** — змийте його струменем води, ліпше з милом, або зніміть за допомогою тканини або ватного тампона. Потім промийте шкіру достатньою кількістю води;
- **в очі** — негайно добре промийте їх достатньою кількістю води;
- **до шлунку** — дайте потерпілому випити декілька склянок води або розчину марганцевокислого калію блідо-рожевого кольору та спричиніть блювоту. Процедуру повторіть два-три рази.

Заборонено спричиняти блювоту у хворого, який непритомний або в якого судоми.

Після процедури дайте потерпілому випити 0,5—1 склянку води з 4—5 таблетками карболону або активованого вугілля (1 столова ложка на 0,5 склянки води). Опісля дайте лише сольове проносне (20—30 г гіркої солі на 0,5 склянки води). Якщо до шлунку потрапили подразнювальні речовини (формалін тощо), дайте потерпілому випити обволікальний засіб (крохмальний слиз). **Заборонено** давати молоко, жири, алкогольні напої.

За отруєння фосфорорганічними сполуками введіть потерпілому препарати беладоны: 3—4 таблетки бесалолу (бекарбону) або 2—3 таблетки белалгіну.

Потерпілого необхідно зігріти. Якщо він непритомний, застосовуйте грілки з великою обережністю, щоб уникнути опіків.

За отруєння пестицидами, які спричиняють підвищення температури тіла, тепло протипоказане. У таких випадках застосовуйте холодні компреси.

У разі послабленого дихання дайте потерпілому понюхати нашатирний спирт. Якщо він не дихає, негайно розпочніть штучну вентиляцію легенів.

Якщо в потерпілого зупинилося серце, проведіть його зовнішній масаж крізь грудну клітку. Робіть масаж серця, доки не прибуде лікар. ■

запитання – відповідь

Надсилайте запитання до наших експертів

ohorona@mcfr.ua

Цифрове видавництво MCFR,
вул. Євгена Сверстюка, 11-Б, а/с 112, Київ, 02002

Зазначте у листі ПІБ, назву підприємства, свою посаду та контактний номер телефону

На ваші запитання відповідає **Юлія Видиборець**, юрист із трудового права, сертифікований експерт із військового обліку, Київ

Чи можна під час воєнного стану застосовувати працю жінок на важких роботах

Чи можна під час воєнного стану застосовувати працю жінок на важких роботах, роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, підземних роботах?

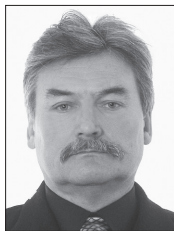
Так, можна. Однак необхідно враховувати обмеження, установлені Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX (далі — Закон № 2136).

Під час воєнного стану дозволяється застосовувати працю жінок на важких роботах, роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Умова — згода працівниць.

Навіть за наявності згоди заборонено використовувати на таких роботах:

- вагітних;
- жінок, які мають дитину віком до одного року.

Підстава — частина перша статті 9 Закону № 2136.

На ваші запитання відповідає **Леонід Шевчук**,
викладач охорони праці навчально-курсового комбінату
«Професіонал-Фаст», Фастів

Чи можна під час війни проводити навчання
на підприємстві

Під час війни навчальні центри не працюють. Чи можна проводити первинне навчання і перевірку знань із робіт підвищеної небезпеки, як-от роботи на висоті, експлуатація посудин, що працюють під тиском, тощо, на підприємстві?

Якщо комісія підприємства з навчання та перевірки знань легітимна, то проводьте навчання і перевірку знань відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15, та Положення про навчання, яке діє на вашому підприємстві. Немає значення, первинне чи повторне навчання.

На ваші запитання відповідає **Олена Петровська**,
експерт МСFR Кадри

Чи всі істотні умови праці можна змінити
без попередження за два місяці

Чи всі істотні умови праці можна змінити без попередження за два місяці під час воєнного стану?

Поки триває воєнний стан, працівників можна попередити про зміну будь-яких істотних умов праці одразу після того, як роботодавець ухвалить рішення про таку зміну, але не пізніше допуску до роботи зі зміненими умовами праці.

Під час воєнного стану діють обмеження та особливості організації трудових відносин, які встановлює Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX (далі — Закон № 2136), (п. 2 гл. XIX Кодексу законів про працю України; КЗпП).

Протягом воєнного стану не застосовуємо норми законодавства про працю у частині відносин, урегульованих Законом № 2136 (ч. 3 ст. 1 Закону № 2136).

Стаття 3 Закону № 2136 називається «Особливості переведення та зміни істотних умов праці в умовах воєнного часу». Така назва статті може викликати хибне відчуття, що йдеться про зміну істотних умов праці лише при переведенні. Але йдеться про дві окремі кадрові процедури — переведення і зміну істотних умов праці.

У період дії воєнного стану норми частини третьої статті 32 КЗпП та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовують (ч. 2 ст. 3 Закону № 2136). Тож йдеться про зміну будь-яких істотних умов праці.

На ваші запитання відповідає **Ірина Житкова**, експерт із трудових відносин, Київ

Чи має роботодавець оплачувати дистанційному працівнику інтернет і мобільний зв'язок

Чи має роботодавець оплачувати інтернет і мобільний зв'язок працівнику, який виконує роботу дистанційно?

Так, якщо про це письмово домовилися працівник і роботодавець. Трудовий договір про дистанційну роботу визначає:

- порядок і строки забезпечення дистанційних працівників необхідними для роботи обладнанням, програмно-технічними засобами, засобами захисту інформації та іншими засобами;
- розмір, порядок і строки виплати працівникам компенсації за використання належних їм або орендованих ними обладнання, програмно-технічних засобів, засобів захисту інформації та інших засобів;
- порядок відшкодування інших витрат, пов'язаних із виконанням дистанційної роботи.

Якщо в трудовому договорі відсутнє положення про забезпечення працівників необхідним для виконання обов'язків обладнанням, роботодавець:

- забезпечує їх програмно-технічними засобами, засобами захисту інформації та іншими засобами;
- організовує встановлення та технічне обслуговування відповідних засобів;
- оплачує пов'язані з цим витрати.

Підстава — частини шоста, восьма статті 60² Кодексу законів про працю України (КЗпП).

Працівники, які використовують свої інструменти для потреб підприємства, мають право одержати компенсацію за їх зношування. Розмір і порядок виплати цієї компенсації, якщо їх не встановили централізовано, визначає роботодавець за погодженням із працівником (ст. 125 КЗпП).

Зауважимо, Мінсоцполітики вважає, що власні мобільний телефон і модем, які використовують працівники для потреб підприємства, не є інструментами в розумінні статті 125 КЗпП (лист від 12.09.2014 № 150/06/187-14).

На ваші запитання відповідає **Ольга Догадіна**, керівник групи експертів МСФР Кадри

Чи потрібна згода працівника на переїзд разом із підприємством в іншу місцевість

Чи потрібна згода працівника на переведення разом із підприємством у західні області України?

Ні, згода працівника не потрібна.

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX (далі — Закон № 2136) увів нові тимчасові норми, що частково обмежують права працівників. Зокрема, під час воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, **без його згоди**, якщо така робота не протипоказана працівнику за станом здоров'я. Підстава для переведення — наявність обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей (ч. 1 ст. 3 Закону № 2136).

Згода обов'язкова, якщо працівника переводять в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії.

Відмова працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом із підприємством — одна з підстав припинити трудовий договір. На це вказує пункт 6 статті 36 Кодексу законів про працю України.

Водночас враховуйте, що релокація виробництва — тимчасовий захід. Тож замість того, щоб звільнити працівника, який не готовий переїхати, можна ініціювати призупинення дії трудового договору (ст. 13 Закону № 2136).

Нового працівника ви зможете тимчасово знайти там, куди перевезете підприємство. А коли повернетеся назад, попередній працівник знову стане до роботи.

Які обставини становлять загрозу життю працівника, щоб перевести його на іншу роботу без згоди

Які обставини становлять загрозу життю чи нормальним життєвим умовам працівника, щоб перевести його на іншу роботу без згоди?

Законодавство про працю не визначає перелік обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам працівника, щоб перевести його на іншу роботу без згоди (ч. 1 ст. 3 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX; далі — Закон № 2136). Роботодавець самостійно оцінює обставини та добирає аргументи.

Беззаперечно можете не запитувати згоду працівників на переведення, коли йдеться про переведення разом із підприємством у випадку релокації бізнесу з небезпечних регіонів до західних областей України.

Якщо йдеться про переведення працівника на іншу посаду в межах підприємства, Закон № 2136 не встановлює залежність обов'язку отримати згоду від працівника на переведення від виду діяльності підприємства. Зважайте саме на обставини — чи можуть вони становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей. Підстави переведення аргументуйте в наказі. Маєте найменший сумнів щодо законності переведення — отримайте згоду працівників.

Переведення без згоди працівника

Більшість працівників підприємства виїхали на безпечну територію. Прийняти нових працівників на їхні робочі місця немає можливості, оскільки в населеному пункті відсутні працівники необхідних професій, які можуть виконувати таку роботу й бажають працювати на підприємстві. Такі обставини можуть призвести до зупинки цеху і, як наслідок, до зриву постачання продовольства населенню цієї території та ЗСУ. А це створить загрозу нормальним життєвим умовам людей. У такому випадку можете перевести працівників, які мають належну кваліфікацію, на роботу в цей цех без їхньої згоди.

Чи відновиться автоматично розмір зарплати після скасування воєнного стану

Чи відновиться автоматично розмір зарплати, зменшеної під час воєнного стану, після його скасування?

Відповідь залежить від того, який спосіб вибрав роботодавець, щоб зменшити розмір оплати праці.

Якщо роботодавець обрав процедуру зміни істотних умов праці або вніс зміни до локальних актів підприємства, строк дії таких умов оплати праці він визначає самостійно. Строк, на який роботодавець змінює умови оплати праці, зафіксуйте в наказі.

Якщо роботодавець зменшив розмір оплати праці через призупинення дії певних положень колдоговору, зміни діють лише в період воєнного стану. Нагадаємо, що на період воєнного стану дію окремих положень колективного договору можна зупинити за ініціативою роботодавця. Це передбачає стаття 11 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX. ■